

Załącznik 2a.

dr Marek Madej

Instytut Stosunków Międzynarodowych

Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych

Uniwersytet Warszawski

Autoreferat

1. Imię i nazwisko

Marek Konrad Madej

2. Wykształcenie, posiadane dyplomy i stopnie naukowe

Habilitant jest absolwentem rozpoczętych w 1996 r. pięcioletnich stacjonarnych (dziennych) studiów magisterskich na kierunku stosunki międzynarodowe, prowadzonych przez Instytut Stosunków Międzynarodowych, funkcjonujący w ramach Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych (obecnie Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych) Uniwersytetu Warszawskiego. Studia magisterskie ukończył w czerwcu 2001 r., z wynikiem bardzo dobrym i uzyskując tytuł magistra. Podstawą tego była praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Romana Kuźniara, której recenzentem był prof. dr hab. Ryszard Zięba. Rozprawa nosiła tytuł *Przeciwdziałanie międzynarodowemu terroryzmowi politycznemu w latach 90. XX wieku*. Uzyskała ona bardzo dobrą ocenę zarówno promotora, jak i recenzenta. Zdobyła również nagrodę główną za rok akademicki 2000/2001 w konkursie im. prof. Remigiusza Bierzanka na najlepszą pracę z zakresu stosunków międzynarodowych, organizowanym przez Instytut Stosunków Międzynarodowych UW. W wersji zaktualizowanej i uzupełnionej została w 2001 r. opublikowana przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych w formie książki, pod tytułem **Międzynarodowy Terroryzm Polityczny** (MSZ, Warszawa 2001, 160 s.).

Dodatkowo na ostatnim roku studiów magisterskich habilitant podjął studia na Dyplomowym Studium Bezpieczeństwa Narodowego, uzyskując dyplom w tym zakresie – z wynikiem bardzo dobry – we wrześniu 2001 r.

W październiku 2001 r. habilitant rozpoczął stacjonarne (dienne) studia doktoranckie w zakresie nauk o polityce na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW (obecnie WNPiSM UW). Studia te odbywał w Instytucie Stosunków Międzynarodowych. Opiekunem naukowym i promotorem pracy doktorskiej habilitanta został prof. dr hab. Roman Kuźniar. Tytuł rozprawy brzmiał *Zagrożenia asymetryczne dla bezpieczeństwa państwa obszaru transatlantyckiego*. O wyborze tematu zadecydowała, prócz potwierdzonych wcześniejszym kierunkiem badań zainteresowań habilitanta problematyką współczesnych problemów bezpieczeństwa międzynarodowego, jego wysoka aktualność oraz ówczesny ograniczony poziom rozpoznania zagadnienia w polskiej literaturze z zakresu bezpieczeństwa i stosunków międzynarodowych. Dlatego celem pracy było z jednej strony opracowanie ram teoretyczno-analitycznych do badania problemu asymetrii i zagrożeń asymetrycznych w sferze bezpieczeństwa, z drugiej zaś ocena faktycznego znaczenia strategicznego tych ostatnich z

perspektywy państw obszaru transatlantyckiego. Recenzentami rozprawy doktorskiej byli prof. dr hab. Bolesław Balcerowicz (wówczas Instytut Stosunków Międzynarodowych UW) oraz prof. dr hab. Katarzyna Żukrowska (Szkoła Główna Handlowa, Warszawa). Praca została bardzo dobrze oceniona zarówno przez recenzentów, jak i pozostałych członków komisji doktorskiej, oraz zaakceptowana przez Radę Wydziału. Habilitant ukończył studia doktoranckie z wyróżnieniem w kwietniu 2006 r., uzyskując stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

Począwszy od czerwca 2006 r. habilitant jest nieprzerwanie zatrudniony na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych UW (do 2016 r. Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW), pracując w Instytucie Stosunków Międzynarodowych. W okresie od czerwca 2006 r. do października 2007 r. zajmował w pełnym wymiarze godzinowym stanowisko asystenta, począwszy zaś od października 2007 r. uzyskał na podstawie nominacji rektora UW status adiunkta, w pełnym wymiarze godzinowym.

Dodatkowo w okresie od 16 maja 2006 r. do 30 listopada 2010 r. habilitant był zatrudniony jako główny specjalista – analityk w Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych, początkowo (do 30 sierpnia 2006 r.) w wymiarze 0,5 etatu, następnie zaś w pełnym wymiarze godzinowym. Jako pracownik PISM prowadził działalność analityczną i badawczą w zakresie problemów bezpieczeństwa międzynarodowego, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO) oraz innych europejskich instytucji bezpieczeństwa, a także polskiej polityki bezpieczeństwa. Podejmował również działalność dydaktyczną, prowadząc regularne wykłady w Akademii Dyplomatycznej (nt. zagrożeń asymetrycznych i polskiej polityki bezpieczeństwa) oraz Krajowej Szkole Administracji Publicznej (polska polityka bezpieczeństwa). W 2010 r. (do końca okresu zatrudnienia) pełnił obowiązki kierownika zespołu ds. bezpieczeństwa międzynarodowego w ramach Biura Badań i Analiz PISM.

Natomiast w okresie od maja 2012 r. do maja 2013 r., po zwycięstwie w 1. edycji konkursu Prezydencki Program Ekspercki, adresowanego do młodych pracowników naukowych, habilitant pracował w Kancelarii Prezydenta RP jako ekspert w zakresie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Do jego zadań należało przygotowanie opinii i analiz na temat aktualnych problemów bezpieczeństwa oraz polskiej polityki zagranicznej i obronnej, doradztwo, opiniowanie aktów prawnych, a także angażowanie się w działalność popularyzatorską i oficjalną Kancelarii. Uczestniczył też – będąc jednym z jego pomysłodawców i autorów - w projekcie badawczym realizowanym przez zespół Prezydenckiego Programu Eksperckiego, którego celem była wszechstronny bilans pierwszej dekady członkostwa Polski w UE.

4. Wskazanie osiągnięcia naukowego

wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zmianami)

Zgodnie z wymogami wynikającymi z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki, jako główne osiągnięcie naukowe habilitant wskazuje cykl publikacji dotyczący funkcjonowania Sojuszu Północnoatlantyckiego i jego adaptacji do zmian międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa w XXI w., ze szczególnym uwzględnieniem okresu 2006-2017.

a) Tytuł głównego osiągnięcia:

Adaptacja organizacji bezpieczeństwa do wymogów współczesnego środowiska geostrategicznego – przypadek Sojuszu Północnoatlantyckiego

b) Wskazanie składników dorobku

Na główne osiągnięcie składają się łącznie **52** powiązane tematycznie publikacje (z czego 11 w dwóch wersjach językowych – polskiej i angielskiej, 8 oryginalnie w języku angielskim, jedna w niemieckim i jedna po słowacku), w tym:

I. Publikacje zbiorowe (współautorstwo, redakcja i współredakcja) (3)

a. Redakcja (1)

1. M. Madej (red.), 2017, **Wojny Zachodu. Interwencje zbrojne państw zachodnich po zimnej wojnie**, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2017 (423 s.)

Wkład habilitanta: samodzielny redaktor naukowy opracowania, inicjator i pomysłodawca projektu badawczego, w ramach którego je przygotowano, główny autor koncepcji badania, w tym kryteriów selekcji badanych przypadków oraz modelu analizy poszczególnych interwencji zbrojnych. Koordynator działań zespołu, odpowiedzialny za weryfikację stopnia realizacji zadań przez pozostałych wykonawców, w tym ocenę użyteczności i odpowiedniości poszczególnych rozdziałów w kontekście całości dzieła. Habilitant był równocześnie samodzielnym autorem Wprowadzenia oraz 3 spośród 13 rozdziałów (**Interwencja w Bośni i Hercegowinie – Zachód w służbie ONZ; Interwencja w Afganistanie – najdłuższa wojna, największe fiasko?; Efektywność i skuteczność zachodnich interwencji w okresie pozimnowojennym – dlaczego tak często nie wychodzi?**).

b. Współredakcja (2)

1. B. Górka-Winter, M. Madej (red.), 2010, **Państwa członkowskie NATO wobec nowej koncepcji strategicznej Sojuszu. Przegląd stanowisk**, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2010 (144 s.).

- 1a wersja angielska: B. Górka-Winter, M. Madej (red.), 2010, **NATO Member States and the New Strategic Concept: An Overview**, Polish Institute of International Affairs, Warsaw 2010 (132 s.).

Wkład habilitanta (w obu wersjach językowych): jako współredaktor dzieła był współautorem koncepcji raportu oraz modelu analitycznego badania stanowisk państw członkowskich – kwestionariusza z katalogiem zagadnień wymagających weryfikacji. Równocześnie koordynował prace zespołu autorskiego i weryfikował przedstawione analizy pod kątem merytorycznym i zgodności z założeniami projektu. Był samodzielnym autorem trzech części raportu, odnoszących się do stanowisk Islandii, Norwegii i Danii w dyskusji nad nową koncepcją strategiczną. Współautor wprowadzenia. Szacunkowy wkład procentowy w dzieło (jako redaktora): 50%.

2. R. Czulda, M. Madej (red.), 2015, **Newcomers No More? Contemporary NATO and the Future of the Enlargement from the Perspective of “Post-Cold War” Members**, International Relations Research Institute, Warsaw-Prague-Brussels 2015 (312 s.)

Wkład habilitanta: współautorstwo koncepcji książki, bycie jednym z dwóch redaktorów naukowych pozycji, współodpowiedzialnym za selekcję artykułów zamieszczonych w publikacji i ocenę ich merytorycznej wartości. Współautorstwo Wprowadzenia (**Introduction**) oraz samodzielne autorstwo jednego z rozdziałów (**Poland and NATO’s Future - Let’s Get Serious About the Basics**). Szacunkowy wkład procentowy w dzieło (jako redaktora): 50%.

II. Artykuły w czasopiśmie naukowych (6):

a. Artykuły (5)

1. M. Madej, 2014, **NATO: Zagończyk wraca do pracy u podstaw**, „Rocznik strategiczny 2013/14”, t. 19, s. 69-85 (lista B MNiSW, 8 pkt – 2016).
2. M. Madej, 2015, **NATO – Ponowne odkrywanie sensu istnienia (z niewielką pomocą Putina)**, „Rocznik strategiczny 2014/15”, t. 20, s. 43-58 (lista B MNiSW, 8 pkt - 2016).
3. M. Madej, 2015, **Dlaczego Zachód idzie na Wojnę? Motywy interwencji zbrojnych Zachodu po zimnej wojnie w świetle oficjalnych wystąpień zachodnich przywódców**, „Stosunki międzynarodowe – International Relations”, t. 51, Nr 3/2015, s. (lista B MNiSW, 12 pkt – 2016).
4. M. Madej, 2016, **NATO – na wyboistej drodze z Newport do Warszawy**, „Rocznik strategiczny 2015/16”, t. 21, s. 43-58 (lista B MNiSW, 8 pkt - 2016).
5. M. Madej, 2017, **NATO: więcej siły na flankach, mniej wspólnoty wewnątrz**, „Rocznik strategiczny 2016/17”, t. 22, s. 41-54. (lista B MNiSW, 8 pkt - 2016).

b. Recenzje (1)

1. M. Madej, 2007, **recenzja książki Jerzy Kranz, Wojna, pokój czy uspokajanie? Współczesne dylematy użycia siły**, „Sprawy międzynarodowe”, nr 2 (LX)/2007, s. 132-135 (lista B MNiSW, 12 pkt – 2016).

- 1a. wersja angielska: M. Madej, 2007, **review Jerzy Kranz, Wojna, pokój czy uspokajanie? Współczesne dylematy użycia siły**, Polish Quarterly of International Affairs, Spring 2007, s. 136-139 (vol. 16, No. 2).

III. Rozdziały w pracach zbiorowych (28)

a. pod własną redakcją lub współredakcją (11)

1. B. Górka-Winter, M. Madej, 2010, **Wstęp** [w:] B. Górka-Winter, M. Madej (red.), *Państwa członkowskie NATO wobec nowej koncepcji strategicznej Sojuszu. Przegląd stanowisk*, PISM, Warszawa 2010, s. 5-9 (wydawnictwo w formacie A4).
- 1a. B. Gorka-Winter, M. Madej, 2010, **Introduction** [w:] B. Górka-Winter, M. Madej (eds.), 2010, *NATO Member States and the New Strategic Concept: An Overview*, Polish Institute of International Affairs, Warsaw 2010, s 5-9 (wydawnictwo w formacie A4).
Wkład habilitanta: współautor koncepcji i tekstu wprowadzenia. Szacowany udział procentowy w dziele: 50% (w obu wersjach językowych).
2. M. Madej, 2010, **Dania**, [w:] B. Górka-Winter, M. Madej (red.), *Państwa członkowskie NATO wobec nowej koncepcji strategicznej Sojuszu. Przegląd stanowisk*, PISM, Warszawa 2010, s. 29-33.
- 2a. M. Madej, 2010 **Denmark**, [w:] B. Górka-Winter, M. Madej (eds.), 2010, *NATO Member States and the New Strategic Concept: An Overview*, Polish Institute of International Affairs, Warsaw 2010, s. 33-37.
3. M. Madej, 2010, **Islandia** [w:] B. Górka-Winter, M. Madej (red.), *Państwa członkowskie NATO wobec nowej koncepcji strategicznej Sojuszu. Przegląd stanowisk*, PISM, Warszawa 2010, s. 54-57.
- 3a. M. Madej, 2010 **Iceland**, [w:] B. Górka-Winter, M. Madej (eds.), 2010, *NATO Member States and the New Strategic Concept: An Overview*, Polish Institute of International Affairs, Warsaw 2010, s. 60-63.
4. M. Madej, 2010, **Norwegia**, [w:] B. Górka-Winter, M. Madej (red.), *Państwa członkowskie NATO wobec nowej koncepcji strategicznej Sojuszu. Przegląd stanowisk*, PISM, Warszawa 2010, s. 74-79.
- 4a. M. Madej, 2010, **Norway**, [w:] B. Górka-Winter, M. Madej (eds.), 2010, *NATO Member States and the New Strategic Concept: An Overview*, Polish Institute of International Affairs, Warsaw 2010, s. 74-79.
5. M. Madej, 2012, **Sojusze polityczno-wojskowe – NATO**, 2012, [w:] R. Kuźniar, B. Balcerowicz, A. Bieńczyk-Missala, P. Grzebyk, M. Madej, K. Pronińska, M. Sułek, M. Tabor, A. Wojciuk, *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Scholar, Warszawa 2012, s. 171-190.
6. R. Czulda, M. Madej, 2015, **Introduction**, [w:] R. Czulda, M. Madej (eds.), *Newcomers No More? Contemporary NATO and the Future of the Enlargement from the Perspective of “Post-Cold War” Members*, IRRS Warsaw 2015, s. 15-20.
Wkład habilitanta: współautor koncepcji i tekstu wprowadzenia. Szacunkowy udział procentowy w dziele: 50%.

7. M. Madej, 2015, **Poland and NATO's Future - Let's Get Serious About the Basics** [w:] R. Czulda, M. Madej (eds.), *Newcomers No More? Contemporary NATO and the Future of the Enlargement from the Perspective of "Post-Cold War" Members*, IRRS Warsaw 2015, s. 131-137.
 8. M. Madej, 2017, **Wprowadzenie** [w:] M. Madej (red.), *Wojny Zachodu. Interwencje zbrojne państw zachodnich po zimnej wojnie*, Scholar, Warszawa 2017, s. 9-21.
 9. M. Madej, 2017, **Interwencja w Bośni i Hercegowinie – Zachód w służbie ONZ**, [w:] M. Madej (red.), *Wojny Zachodu. Interwencje zbrojne państw zachodnich po zimnej wojnie*, Scholar, Warszawa 2017, s. 51-80.
 10. M. Madej, 2017, **Interwencja w Afganistanie – najdłuższa wojna, największe fiasko?** [w:] M. Madej (red.), *Wojny Zachodu. Interwencje zbrojne państw zachodnich po zimnej wojnie*, Scholar, Warszawa 2017, s. 106-147.
 11. M. Madej, 2017, **Efektywność i skuteczność zachodnich interwencji w okresie pozimnowojennym – dlaczego tak często nie wychodzi?** [w:] M. Madej (red.), *Wojny Zachodu. Interwencje zbrojne państw zachodnich po zimnej wojnie*, Scholar, Warszawa 2017, s. 207-232.
- b. w zbiorach pod inną redakcją/ współautorstwem (17)**
1. M. Madej, 2007, **Transatlantic Perspectives on Asymmetric Threats – Their Essence, Nature and Strategic Importance** [w:] S. Dębski (ed.), *Transatlantic Perspectives on Security Imperatives*, Transatlantic Public Policy Series, Volume 3, LIT Verlag Münster-Berlin 2007, s. 49-69.
 2. M. Madej, 2008, **NATO v pol'skej bezpečnostej politike v roku 2007** [w:] L. Luptak, R. Ondrejcsak, T. Valasek (eds.), *Panoráma. Mapping security discourse 2007–2008*, CENAA, Bratislava 2008, s. 239-247.
 3. M. Madej, 2008, **Discussion on the New Strategic Concept and Prospects of NATO Transformation** [w:] *NATO's Political Transformation and a Further Enlargement Strategy. Challenges and Perspectives for Ukraine, Politiczna transformacja NATO ta strategija podalshogo rozshiriennja. Wikliki ta pierspiektiwi dlja Ukraini*, Wydawiec' FO-P T.A. Kin'ko (Видавець ФО-П Т.А.Кінько), Kijów 2008, s. 71-78.
 4. M. Madej, 2009, **Strategia i taktyka walki asymetrycznej – wnioski z operacji w Afganistanie** [w:] *Rocznik Strategiczny 2008/09*, t. 14, Scholar, Warszawa 2009, s. 337-356.
 5. M. Madej, 2009, **Konsekwencje konfliktu dla NATO** [w:] Ł. Kulesa (red.), *Business as Usual? Konsekwencje konfliktu rosyjsko-gruzińskiego*, Materiały studialne PISM, nr 11, maj 2009, s. 24-30 (wydawnictwo dwujęzyczne)
 - 5a wersja angielska: M. Madej, 2009, **NATO after the Conflict** [w:] *Business as Usual? Consequences of the Russian-Georgian Conflict*, PISM Research Papers No. 11, May 2009, 49-56.
 6. M. Madej, 2010, **NATO – trudny rok pięknego jubileuszu**, [w:] *Rocznik strategiczny 2009/10*, t. 15, Scholar, Warszawa 2010, s. 163-181.

7. M. Madej, 2011, **USA – more reluctant, less effective, but still superpower? Perspektywy hegemonicznej roli USA w sferze militarnej w świetle kryzysu 2008 roku**, [w:] R. Kuźniar (red.), *Kryzys 2008 a pozycja międzynarodowa Zachodu*, Scholar Warszawa 2011, s. 68-86.
8. M. Madej, 2011, **Czy w tym tunelu jest światło? Operacja ISAF na tle klasycznych koncepcji zwalczania partyzantki**, [w:] W. Sokała, B. Zapała (red.), *Asymetria i hybrydowość - stare armie wobec nowych konfliktów*, BBN, Warszawa 2011, s. 27-36.
9. M. Madej, 2011, **NATO w roku Lizbony – czas sukcesów warunkowych** [w:] *Rocznik strategiczny 2010/11*, t. 16, Scholar, Warszawa 2011, s. 80-98.
10. M. Madej, 2012, **NATO – Kolejny ciężki rok** [w:] *Rocznik strategiczny 2011/12*, t. 17, Scholar, Warszawa 2012, s. 229-247.
11. M. Madej, 2013, **NATO – Końca kryzysu nie widać**, [w:] *Rocznik strategiczny 2012/13*, t. 18, Scholar, Warszawa 2013, s. 207-225.
- 11a wersja angielska: M. Madej, 2013, **NATO – No end in sight to the crisis**, [w:] *Strategic Yearbook 2012/13*, Warsaw 2013, s.31-48.
12. M. Madej, 2013, **NATO po szczycie w Chicago: stan i perspektywy rozwoju** [w:] R. Czulda, R. Łoś, J. Regina-Zacharski (red.), *NATO wobec wyzwań współczesnego świata*, Warszawa-Łódź 2013, s. 25-38.
- 12a wersja angielska: M. Madej, 2013, **NATO after the Chicago Summit – the Condition and Prospects for Development** [w:] R. Czulda, R. Łoś (red.), *NATO towards the Challenges of a Contemporary World*, International Relations Research Institute in Warsaw, Department of Theory of Foreign and Security Policy, University of Lodz, Warsaw - Lodz 2013, s. 39-55.
13. M. Terlikowski, M. Madej, B. Górka-Winter, 2013, **Poland: indirect and ad hoc** [w:] A. Leander (red.), *Commercialising Security. Political consequences for European military operations*, PRIO New Security Studies, Routledge, London-New York 2013, s. 79-100.
Udział habilitanta: współudział w sformułowaniu koncepcji artykułu, wypracowanej w nawiązaniu do koncepcji całościowej pracy zbiorowej, w której je zamieszczono (habilitant uczestniczył w tym celu w dwóch seminariach zespołu autorskiego w Oslo), zbiór danych (również poprzez wywiady), współautorstwo tekstu (wkład w części o: percepcji roli sił zbrojnych w Polsce, prawnych uwarunkowaniach użycia prywatnych kompanii wojskowych, modelu ich wykorzystania w Iraku i Afganistanie oraz we fragmencie zawierającym konkluzje). Szacowany udział procentowy: 33 %.
14. M. Madej, 2014, **North Atlantic Treaty Organization**, [w:] L. Levi, G. Finizio, N. Vallinoto (eds.), *The Democratization of International Institutions. First International Democracy Report*, Routledge, London-New York 2014, s. 402-415.
15. M. Madej, 2015, **Konflikt na Ukrainie – implikacje dla NATO i Polski** [w:] K. Czornik, M. Łakomy, M. Stolarczyk (red.), *Implikacje konfliktu ukraińskiego dla polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski. Aspekty polityczne, wojskowe,*

gospodarcze oraz społeczne, Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej, Katowice 2015, s. 228-247.

16. M. Madej, 2015, **Interwencje międzynarodowe - wspólny wysiłek czy dyktat największego? Skala zaangażowania w misję a kontrola nad jej strategią** [w:] E. Stadtmuller, Ł. Fijałkowski (red.), *Normy, wartości i instytucje we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, Rambler, Wrocław 2015, s. 163-180.
17. M. Madej, 2016, **Wzlot i upadek idei globalnego NATO** [w:] M.F. Gawrycki (et.al.), *Trendy i procesy rozwojowe współczesnych stosunków międzynarodowych. Księga Jubileuszowa na 40-lecie ISM UW*, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2016, s. 229-240.

IV. Publikacje popularno-naukowe i analityczne (15)

a. Publikacje elektroniczne (3)

1. M. Madej, 2009, **'NATO after the Georgian Conflict: A New Course or Business as Usual?'**, PISM Strategic File, nr 6, styczeń 2009, https://www.files.ethz.ch/isn/96085/Strategic_File_6.pdf.
2. M. Madej, 2010, **Poland's Priorities in the Debate on a New Strategic Concept for NATO**, PISM Strategic File, nr 12, kwiecień 2010, <http://www.css.ethz.ch/en/services/digital-library/publications/publication.html/115898>
3. M. Madej, 2014, **Nehmt die Verteidigung ernst! Polens Erwartungen an die NATO**, IPG-Journal. Internationale Politik und Gesellschaft, 18.08.2014, <http://www.ipg-journal.de/kommentar/artikel/nehmt-die-verteidigung-ernst-542/>

b. Biuletyny Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych – PISM (www.pism.pl) (10)

1. M. Madej, 2006, **Siły Odpowiedzi NATO po ćwiczeniach Steadfast Jaguar – bilans rozwoju, problemy i perspektywy**, „Biuletyn PISM”, nr 41 (381)/2006, 10 lipca 2006.
2. M. Madej, 2006. **Współpraca NATO–Ukraina po wizycie premiera Janukowycza w Brukseli 14 września 2006 r.**, „Biuletyn PISM”, nr 56 (396)/2006, 19 września 2006.
3. M. Madej, 2006, **Szczyt NATO w Rydze**, „Biuletyn PISM”, nr 70 (410)/2006, 30 listopada 2006.
4. M. Madej, 2007, **Specyfika partyzantki afgańskiej a powodzenie operacji ISAF**, „Biuletyn PISM”, nr 24 (438)/2007, 29 maja 2007.
5. M. Madej, 2007, **Utworzenie AFRICOM – implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego i NATO**, „Biuletyn PISM”, nr 41 (455)/2007, 24 września 2007.
6. M. Madej, 2008, **Wyniki szczytu NATO w Bukareszcie**, „Biuletyn PISM”, nr 14 (482)/2008, 8 kwietnia 2008.
7. M. Madej, 2008, **Konflikt rosyjsko-gruziński – główne implikacje dla NATO**, „Biuletyn PISM” nr 42 (510)/2008, 12 września 2008.

8. Ł. Kulesa, M. Madej, 2008, **Spotkanie ministrów spraw zagranicznych NATO w Brukseli**, „Biuletyn PISM” nr 160 (528)/2008, 4 grudnia 2008.
Wkład habilitanta: współudział w koncepcji opracowania, przygotowaniu w jego ramach punktów *Stosunki z Rosją i Inne zagadnienia*. Szacunkowy wkład procentowy: 50%.
9. M. Madej, 2009, **NATO przed szczytem jubileuszowym w Strasburgu/Kehl – główne wyzwania**, „Biuletyn PISM” nr 14 (546)/2009, 12 marca 2009
- 9a wersja angielska: M. Madej, 2009, **NATO Before Strasbourg/Kehl Anniversary Summit—Main Challenges**, Bulletin PISM, No. 14 (14)/2009, March 12, 2009.
10. M. Madej, 2010, **Rekomendacje Grupy ekspertów ds. nowej koncepcji strategicznej NATO**, „Biuletyn PISM” nr 77 (685)/2010, 20 maja 2010.
- 10a. English version: M. Madej, 2010, **Report of the Group of Experts on NATO New Strategic Concept**, PISM Bulletin, No. 76 (152)/2010, May 20, 2010.

c. Inne (2)

1. R. Kuźniar, B. Balcerowicz, A. Gruszczak, M. Madej, M. Marcinko, K. Pronińska, 2010, **Nowa Koncepcja Strategiczna Sojuszu Północnoatlantyckiego 2010. Nasza Propozycja/New Strategic Concept of the Atlantic Alliance 2010. A proposal**, Instytut Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski - Instytut Studiów Strategicznych, Kraków, 2010 – (współautor) (23 s. wersja polska + 21 s. wersja angielska)
Udział habilitanta: współudział w sformułowaniu koncepcji dokumentu, opracowanie części jego punktów oraz redakcja całości tekstu. Szacunkowy wkład procentowy: 30%.
2. M. Madej, 2012, **Jaka przyszłość NATO**, „Armia”, No. 11 (listopad)/2012.

Dodatkowo habilitant – niezależnie od pracy jako ekspert w Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych oraz w Kancelarii Prezydenta RP - był samodzielnym autorem 2 i współautorem 2 kolejnych niepublikowanych ekspertyz dotyczących NATO i jego aktywności, przygotowanych na zamówienie MSZ:

1. Marek Madej, 2011, **Bezpieczeństwo Polski w kontekście redukcji zaangażowania USA w Europie**, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP (Departament Strategii Polityki Zagranicznej)
2. Marek Madej, 2013, **Perspektywy rozwoju Sojuszu Północnoatlantyckiego**, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP (*Departament Strategii Polityki Zagranicznej*)
3. Marek Madej, Kamila Pronińska, 2011, **Perspektywa długofalowego zaangażowania ONZ w Afganistanie z uwzględnieniem możliwości współpracy z innymi podmiotami międzynarodowymi**, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP.

Wkład habilitanta: Opracowanie wraz ze współautorką ogólnej koncepcji i struktury ekspertyzy, przygotowanie punktów nt. kontekstu polityczno-wojskowego prowadzonych działań oraz możliwości transferu doświadczeń i wsparcia w zakresie pozaekonomicznych wymiarów odbudowy, współudział w sformułowaniu rekomendacji. Szacunkowy udział procentowy: 50%.

4. Marek Madej, Kamila Pronińska, 2014, **Implikacje kryzysu rosyjsko-ukraińskiego**, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP (Departament Planowania Polityki Zagranicznej)

Wkład habilitanta: Opracowanie wspólne ze współautorką ogólnej koncepcji i struktury dzieła, przygotowanie punktów nt. wpływu konfliktu na spójność wewnętrzną organizacji europejskich, skalę zaangażowania USA w bezpieczeństwo europejskie, doktrynę obronną NATO, współautorstwo punktów nt. stosunków USA – Rosja i rekomendacji. Szacunkowy udział procentowy: 50%.

c) Przebieg badań i ich wyniki

1. Podejście badawcze, metody i główne cele badania

Habilitant prowadził badania w ramach stosunków międzynarodowych, a więc subdyscypliny nauk o polityce. Jednakże, zważywszy na przedmiot badań, podejmował również zagadnienia z zakresu nauk o bezpieczeństwie i wojskowych, w tym historii wojskowości. Na gruncie nauki anglosaskiej stosunkowo najczęściej tego rodzaju rozważania klasyfikuje się jako przynależne do dziedziny studiów strategicznych lub – szerzej - o bezpieczeństwie (*strategic studies, security studies*), traktując je jednak jako pozostające w ścisłym związku z badaniami stosunków międzynarodowych (*international relations – IR*). Co istotne, habilitant w swych pracach kładł nacisk na praktyczny wymiar dociekań, w tym zwłaszcza ich użyteczność w kontekście planowania polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski. W konsekwencji w jego badaniach nad Sojuszem Północnoatlantyckim i jego adaptacją do współczesnego środowiska bezpieczeństwa więcej miejsca zajmował wymiar empiryczny, mniej zaś teoretyczny.

Prace habilitanta lokują się generalnie w nurcie **realizmu neoklasycznego**, pozostając w zgodzie z jego podstawowymi założeniami, tzn. prymatem państwa jako jednostki analizy, uznaniem wagi uwarunkowań systemowych (struktury systemu międzynarodowego i zachodzących w niej zmian) dla zrozumienia postaw i zachowań państw wobec środowiska zewnętrznego (co nie wyklucza oczywiście uznania za istotne także oddziaływania w tym względzie czynników wewnętrznych), przyznaniem centralnego miejsca w prowadzonych analizach kategoriom interesu narodowego i potęgi oraz wysokiej (choć nie wyłącznej) rangi czynników materialnych przy tworzeniu i definiowaniu tej ostatniej. Sojusz był więc w badaniach habilitanta postrzegany przede wszystkim jako narzędzie polityki bezpieczeństwa państw członkowskich, o ograniczonej – choć nie zaniedbywalnej z uwagi na istnienie stałej struktury instytucjonalnej – podmiotowości i autonomii. Zarazem jednak współczesne pojmowanie realizmu neoklasycznego jest na tyle pojemne, że jego elastyczność jako podejścia badawczego umożliwia uzupełnianie elementami wykształconymi na gruncie innych nurtów i podejść teoretycznych w ramach badań nad stosunkami międzynarodowymi. Pozwalało to habilitantowi, bez naruszania realistycznych fundamentów jego podejścia badawczego, uwzględniać w uzasadnionych wypadkach perspektywę konstruktywistyczną (zwłaszcza przy analizowaniu roli czynników wewnętrznych w formowaniu stanowisk państw członkowskich na forum NATO lub oddziaływania norm międzynarodowych na kształt działań, zadań i tożsamości Sojuszu) czy nawet nawiązywać do teorii krytycznych (choćby

przy ustalaniu motywów kierujących decyzjami poszczególnych państw i ich rządów w takich sprawach jak formułowanie ocen zagrożeń dla bezpieczeństwa Sojuszu).

Ponieważ poszczególne publikacje składające się na cykl stanowiący główne osiągnięcie naukowe habilitanta różniły się między sobą pod względem celów, jakim miały służyć, oraz zakresów i specyfiki poruszanych w nich zagadnień, to zróżnicowane były również metody wykorzystywane przy ich opracowaniu. Niemniej zdecydowana większość prac habilitanta została wykonana z wykorzystaniem metod jakościowych, bazujących przy tym zarówno na mechanizmie dedukcji, jak i indukcji (m. in. przy analizie efektywności interwencji zbrojnych w publikacji **Efektywność i skuteczność zachodnich interwencji w okresie pozimnowojennym – dlaczego tak często nie wychodzi?** w ramach zbioru pod redakcją habilitanta **Wojny Zachodu**, 2017, lub przy badaniu rozkładu kosztów i korzyści w toku prowadzonych działań między uczestników w pracy **Interwencje międzynarodowe - wspólny wysiłek czy dyktat największego? Skala zaangażowania w misję a kontrola nad jej strategią**, 2015). Z uwagi na specyfikę badanego zagadnienia, którym była instytucja międzynarodowa, jaką jest Sojusz, habilitant często wykorzystywał analizę prawnoinstytucjonalną. Badając zachodzące w NATO lub w ramach współpracy między poszczególnymi sojusznikami stosował m.in. metodę historyczną, natomiast metody behawioralne były przez niego wykorzystywane między innymi przy badaniu formowania stanowisk państw członkowskich w określonych kwestiach oraz procesów podejmowania decyzji. Korzystał również z analizy porównawczej (np. przy badaniu interwencji zbrojnych państw Zachodu – **Wojny Zachodu**, 2017), a w uzasadnionych przypadkach, w tym w opracowaniach zawierających element rekomendacyjny na potrzeby planowania polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, stosował również metodę ekstrapolacji.

Jak wspomniano, większość ze składających się na główne osiągnięcie badawcze publikacji służyła realizacji zróżnicowanych celów szczegółowych, rozstrzygnięcia lub przedstawienia kwestii specyficznych dla danego opracowania (np. przebiegu konkretnej misji NATO, charakterystyce funkcjonowania Sojuszu w danym okresie, analizie stanowiska jednego z członków w określonej sprawie, np. w debacie o nowej koncepcji strategicznej). Niemniej, niezależnie od szczegółowych zamiarów realizowanych w poszczególnych publikacjach składających się na główne osiągnięcie badawcze habilitanta (omawianych w większości w dalszej części referatu), fundamentalnym, najbardziej generalnym celem jego studiów nad NATO pozostawało rozpoznanie i ukazanie na przykładzie tej struktury, jak relatywnie tradycyjne w formie instytucje bezpieczeństwa, do których należą klasyczne sojusze polityczno-wojskowe, powstałe w odmiennych od obecnych okolicznościach i w odpowiedzi na inne niż aktualne wyzwania dla swych członków (czyli na zagrożenie agresją zbrojną ze strony innych państw), przystosowują się do zaspokojenia ich potrzeb bezpieczeństwa w zmieniających się warunkach geostrategicznego współczesnego świata, ze szczególnym uwzględnieniem okresu po 2001 r. Adaptacja jest więc tu rozumiana jako całościowy proces, przebiegający na wielu płaszczyznach, począwszy od wymiaru strategicznego (celów i zadań organizacji oraz zasad ich realizacji), przez rozwój zasobów pozostających w dyspozycji danej struktury, po reguły organizacji stosunków i procesów decyzyjnych w jej ramach oraz kontaktów z podmiotami zewnętrznymi (państwami i organizacjami). Proces adaptacyjny ma przy tym zwiększyć efektywność Sojuszu w zaspokajaniu potrzeb bezpieczeństwa członków. Konieczność jego podjęcia wynikała nie

tylko ze zmian w środowisku bezpieczeństwa NATO, w tym pojawiania się nowych źródeł zagrożeń (zwłaszcza wzrostu znaczenia wyzwań stanowionych przez podmioty pozapaństwowe, takich jak terroryzm) czy dodatkowych płaszczyzn ich występowania (m.in. problemy wynikające z rozwoju cyberprzestrzeni), nie oznaczających jednak przecież równoczesnego zaniku niebezpieczeństw tradycyjnych. Był on też konsekwencją ewolucji samego sposobu pojmowania bezpieczeństwa (nie tylko przy tym przez badaczy, ale również elity polityczne i społeczeństwa państw członkowskich), czyli postępującego zwłaszcza od końca zimnej wojny rozciągania jego zakresu na płaszczyzny inne niż militarne, rozszerzania zestawu wartości wymagających ochrony, a także zbioru podmiotów, o których bezpieczeństwo i stabilność należało zabiegać poprzez działania państwa (już nie tylko ono samo jako jednostka geopolityczna, lecz także rozmaite zbiorowości ludzkie – *human collectivities* – funkcjonujące w jego ramach lub transnarodowo). Z perspektywy członków NATO przekładało się to na konieczność zarówno redefinicji sposobów i środków realizacji podstawowej misji Sojuszu, czyli odstraszenia i obrony przed zewnętrzną agresją (obecnie nie kojarzoną już wyłącznie z aktywnością państw), jak i określenie zakresu oraz form jego innych funkcji w sferze bezpieczeństwa. Dodatkowo proces rozszerzania katalogu zadań organizacji został zapoczątkowany już bezpośrednio po zakończeniu zimnej wojny (zgodnie z popularnym wówczas hasłem „wyjścia poza obszar i zadania traktatowe” - *NATO has to go out of area or will go out of business*), co tym samym determinowało w pewnej mierze kierunki jego rozwoju w XXI w., wymuszając niejako jego dalszą adaptację.

Istotną kwestią pozostawało jednakże nie tylko poznanie sposobów dostosowania Sojuszu do nowych realiów geostrategicznych, ale też ocena efektywności przeprowadzanych zmian pod kątem jego użyteczności jako narzędzia polityki bezpieczeństwa państw członkowskich. Wszystko to zaś wymagało całościowej analizy funkcjonowania organizacji i jej ewolucji, począwszy od zmian samego pojmowania istoty sojuszu polityczno-wojskowego, jakim jest NATO, oraz jego zadań (co wymagało badania przebiegu i dynamiki toczonych wewnątrz Sojuszu debat oraz stanowisk uczestniczących w nich państw), przez przekształcenia jego struktury instytucjonalnej i dostępnych zasobów (tzw. transformacja wojskowa) oraz rozwój współpracy z partnerami zewnętrznymi, aż po aktywność operacyjną, w tym zwłaszcza działalność ekspedycyjną, stanowiącą zapewne najważniejszy, a przynajmniej najbardziej widoczny przejaw adaptacji NATO do nowych realiów międzynarodowych. Innymi słowy, głównym celem badań było poznanie motywów oraz przebiegu procesów adaptacyjnych Sojuszu do wymogów współczesnego środowiska bezpieczeństwa, a także ocena efektywności tych przemian w kontekście użyteczności NATO jako narzędzia polityki bezpieczeństwa państw członkowskich.

Równocześnie dominującą hipotezą roboczą badań habilitanta na temat adaptacji NATO, choć nie przejawiającą się równie wyraziście we wszystkich składających się na prezentowany cykl publikacji tekstach (co było zapewne nieuniknione przy jego wynikającym z dążenia do uzyskania całościowego obrazu funkcjonowania Sojuszu wewnętrznym zróżnicowaniu i długoletnim okresie powstawania), stanowiło przekonanie o jedynie częściowej skuteczności podejmowanych przez sojuszników wysiłków dostosowawczych. Prowadziło to do niepełnej gotowości NATO do odpowiedzi na wyzwania współczesnego środowiska bezpieczeństwa, czego zaś następstwem była jego w pewnej mierze ograniczona

użyteczność z perspektywy poszczególnych członków jako narzędzia ich polityk bezpieczeństwa.

2. Kierunek ewolucji badań habilitanta – ogólna charakterystyka

W początkowej okresie badania habilitanta dotyczące funkcjonowania NATO miały charakter empiryczny (z wyłączeniem aplikacji koncepcji zagrożeń asymetrycznych do analizy oceny zagrożeń i wyzwań przez Sojusz, co jednak łączyło się także ze studiami nad tzw. nowymi lub wyłaniającymi się - *emerging* - zagrożeniami dla bezpieczeństwa państw, stanowiącymi odrębny obszar jego zainteresowań badawczych). Studia habilitanta dotyczyły przy tym wybranych kwestii szczegółowych, zwłaszcza związanych z transformacją wojskową Sojuszu i toczącymi się w nim debatami na temat kierunków ewolucji organizacji, w tym jej adaptacji do nowego, szybko zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa (np. **Siły Odpowiedzi NATO po ćwiczeniach Steadfast Jaguar – bilans rozwoju, problemy i perspektywy**, 2006, oraz pozostałe opracowania analityczne wydawane jako Biuletyny PISM, zwłaszcza w latach 2006-2008). Habilitant podejmował wówczas również zagadnienie polskiej polityki wobec tej organizacji (m.in. **NATO w polskiej bezpieczeństwej politike v roku 2007**, 2008, oraz fragmenty poświęcone aktywności w NATO w artykułach zamieszczonych w **Roczniku Polskiej Polityki Zagranicznej**, począwszy od 2008 r.). W tym okresie Sojusz Północnoatlantyczny stanowił jednak już istotny, ale jeszcze nie główny przedmiot zainteresowań naukowych habilitanta. Niemniej, w związku z narastającym wówczas zaangażowaniem ekspedycyjnym NATO, habilitant stopniowo poświęcał więcej uwagi właśnie misjom stabilizacyjnym Sojuszu (a zwłaszcza największej z nich operacji w Afganistanie), także dlatego, że stanowiły one kluczowy przejaw adaptacji organizacji do nowych uwarunkowań bezpieczeństwa, zarówno w sferze pełnionych funkcji i realizowanych zadań, jak i przekształceń jej struktury oraz posiadanych przez nią zasobów. Przy tej okazji wyraźniej w badaniach habilitanta zaczął zaznaczać się aspekt teoretyczny, przede wszystkim w związku z refleksją nad istotą i specyfiką zwalczania partyzantki (m.in. **Strategia i taktyka walki asymetrycznej – wnioski z operacji w Afganistanie**, 2009). Równoległe jego analizy funkcjonowania Sojuszu, pozostające co do istoty badaniami przede wszystkim empirycznymi, nabrały bardziej całościowego charakteru, co w największej mierze było efektem śledzenia przez habilitanta debat w ramach NATO nad nową koncepcją strategiczną (ostatecznie przyjętą w 2010 r.), z oczywistych względów dotyczących wszystkich najważniejszych wymiarów działalności organizacji. Wówczas też habilitant zwiększył swoje zainteresowanie – zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i empirycznym - kwestiami związanymi z procesem formułowania stanowisk państw członkowskich w kwestii przyszłości NATO (przede wszystkim **Państwa członkowskie NATO wobec nowej koncepcji strategicznej Sojuszu. Przegląd stanowisk/NATO Member States and the New Strategic Concept: An Overview**, 2010) . Począwszy więc od 2010 r. badania habilitanta nad NATO nabrały już charakteru prawdziwie całościowej i regularnej analizy jego funkcjonowania oraz rozwoju, z uwzględnieniem wszystkich centralnych zagadnień współpracy w ramach Sojuszu (działalność ekspedycyjna, wewnętrzna transformacja wojskowa i polityczna, ewolucja relacji między poszczególnymi członkami, stosunki z partnerami spoza organizacji i kwestie rozszerzenia, reakcje na kryzysy zewnętrzne – np. wojna w Gruzji w 2008 r.). Znalazło to swój główny wyraz w postaci powstającego od 2010 r.

i wciąż kontynuowanego cyklu artykułów na temat NATO przygotowanych do Rocznika Strategicznego (łącznie osiem pozycji, począwszy od **NATO – trudny rok pięknego jubileuszu**, 2010). W nich to w sposób systematyczny i w oparciu o w zestandaryzowany model analizy habilitant prezentował najważniejsze przemiany i wydarzenia w Sojuszu w danym roku, ukazując zarazem ciągłość zachodzących w tej organizacji procesów, zwłaszcza w sferze adaptacji do zmian międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa. Habilitant nie zrezygnował jednak z podejmowania bliższej analizy także wybranych kwestii szczegółowych. W największym stopniu dotyczyło to rozmaitych aspektów działalności ekspedycyjnej NATO (**Czy w tym tunelu jest światło? Operacja ISAF na tle klasycznych koncepcji zwalczania partyzantki**, 2011; **Poland: indirect and *ad hoc***, 2013; **Interwencje międzynarodowe - wspólny wysiłek czy dyktat największego?**, 2015) oraz czynników decydujących o polskiej polityce w tej organizacji (**Poland's Priorities in the Debate on a New Strategic Concept for NATO**, 2010; **Nehmt die Verteidigung ernst! Polens Erwartungen an die NATO**, 2014; **Poland and NATO's Future - Let's Get Serious About the Basics**, 2015). Niemniej habilitant badał też takie zagadnienia jak kwestia tożsamości NATO i możliwości ewolucji w kierunku organizacji o zasięgu globalnym (**Wzlot i upadek idei globalnego NATO**, 2016), stopień jej demokratyczności i relacje międzysojusznicze (**NATO po szczycie w Chicago: stan i perspektywy rozwoju/NATO after the Chicago Summit – the Condition and Prospects for Development**, 2013; **North Atlantic Treaty Organization**, 2014), reakcja na kryzysy zewnętrzne, w tym konflikt na Ukrainie (**USA – more reluctant, less effective, but still superpower? Perspektywy hegemonicznej roli USA w sferze militarnej w świetle kryzysu 2008 roku**, 2011; **Konflikt na Ukrainie – implikacje dla NATO i Polski**, 2015). Wszystkie te kwestie składały się bowiem na obraz procesów adaptacyjnych zachodzących w Sojuszu, pozostających osią zainteresowań badawczych habilitanta. W ostatnich latach, w związku z realizacją w okresie 2013-2017 ze środków NCN projektu badawczego *Wojny Zachodu* (którego habilitant był inicjatorem, głównym autorem i wykonawcą), akcent w jego badaniach przesunął się w pewnym stopniu na studia nad szerzej rozumianą działalnością interwencyjną państw zachodnich (w ramach której NATO i jego aktywność zachowywała jednak centralną pozycję). Badania te prowadził przede wszystkim pod kątem ocen efektywności i skuteczności prowadzonych misji (praca zbiorowa pod redakcją naukową habilitanta **Wojny Zachodu. Interwencje zbrojne państw zachodnich po zimnej wojnie**, 2017; **Dlaczego Zachód idzie na Wojnę? Motywy interwencji zbrojnych Zachodu po zimnej wojnie w świetle oficjalnych wystąpień zachodnich przywódców**, 2015). Wymagało to wypracowania metodologii badania i podjęcia także refleksji teoretycznej nad zagadnieniem sukcesu tego rodzaju operacji wojskowych, niezależnie od nadal raczej empirycznego charakteru prowadzonych studiów. Zważywszy jednak na znaczenie działań ekspedycyjnych w ramach procesów adaptacyjnych w NATO, jak i wpływ ich rezultatów na kierunki i tempo przemian zachodzących w organizacji, koncentracja badań habilitanta na tego rodzaju zagadnieniach nie powodowała odejścia od głównej osi jego studiów nad Sojuszem, a więc analizy jego dostosowywania się do zmian środowiska bezpieczeństwa i związanych z tym potrzeb państw członkowskich. Pozwalało to jednak ją istotnie uzupełnić i rozwinąć.

3. Aspekt teoretyczny badań

Jak wspomniano, badania habilitanta mają głównie empiryczny charakter, co związane było w znacznej mierze z jego dążeniem do możliwie największej praktycznej użyteczności dociekań i ustaleń w kontekście polskiej polityki bezpieczeństwa, w tym w ramach NATO, pozwalającej na ewentualne formułowanie ocen oraz rekomendacji dotyczących sposobów i kierunków jej prowadzenia. Niemniej prace habilitanta mają też istotny aspekt teoretyczny, nawiązujący do koncepcji teoretycznych o charakterze cząstkowym, odnoszących się do wybranych problemów funkcjonowania sojuszy lub koalicji jako form współpracy międzynarodowej. Dotyczyło to przede wszystkim takich kwestii jak istota i specyfika organizacji międzynarodowych określanym terminem sojusze lub koalicje (tzw. teoria czy raczej teorie sojuszy), zagadnienie rozkładu obciążeń i korzyści (*burden sharing*) w ramach tego rodzaju struktur kooperacyjnych, a także rozmaite aspekty prowadzenia przez koalicje międzynarodowe (w tym sojusze *sensu stricto*) wspólnych działań wojskowych, zwłaszcza o charakterze ekspedycyjnym (poza granicami państw członkowskich). Istotną pozostawała też weryfikacja użyteczności koncepcji zagrożeń asymetrycznych jako przedmiotu uwagi studiów strategicznych do analizy funkcjonowania sojuszy. Podjęcie tego rodzaju cząstkowych wątków teoretycznych było zaś potrzebne do lepszego ukazania i zrozumienia kierunków adaptacji NATO do współczesnych warunków bezpieczeństwa, a w konsekwencji także oceny rezultatów wysiłków na rzecz przystosowania tej organizacji do nowych wyzwań i potrzeb swych członków.

W odniesieniu do kwestii rozumienia i definiowania sojuszy habilitant podjął przede wszystkim zagadnienie możliwości ich ewolucji w drodze rozszerzania spektrum działalności, wykonywanych zadań i pełnionych funkcji przy zachowaniu specyfiki sojuszniczej, czyli bez naruszania istoty sojuszu jako określonego typu struktury współpracy międzynarodowej w sferze bezpieczeństwa. W artykułach **Sojusze polityczno-wojskowe – NATO (2012) oraz North Atlantic Treaty Organization (2014)** - z uwagi na charakter obu tych opracowań w ujęciu, co prawda, syntetycznym, lecz z nawiązaniem do najważniejszych koncepcji w ramach refleksji teoretycznej nad istotą sojuszy polityczno-wojskowych¹ - habilitant przedstawił najważniejsze wyróżniki kategorii sojuszu oraz podstawowe klasyfikacje tego rodzaju form współpracy. Zastanawiał się równocześnie nad stopniem ich adekwatności do opisu i analizy przypadku Sojuszu Północnoatlantyckiego w obecnym kształcie, czyli po jego rozwoju w kierunku z jednej strony wspólnoty bezpieczeństwa, z drugiej zaś organizacji stabilizującej również środowisko bezpieczeństwa poza terytorium swoich członków, a więc cechującej się elementami instytucji bezpieczeństwa międzynarodowego.

Do rozważań nad istotą sojuszu nawiązują też stosunkowo oryginalne nie tylko na gruncie polskiej literatury przedmiotu, rzadko bowiem podejmowane także przez zagranicznych badaczy, rozważania nad demokratycznością NATO, rozumianą jako wpływ

¹ W pierwszym rzędzie chodzi tu o prace Stephena Walta, w tym jego najważniejsze opracowanie *The Origins of Alliance* (Ithaca, 1983), a spośród pozycji autorów polskich prace Andrzeja Dybczyńskiego (*Teoria powstawania sojuszy i realistyczna wizja środowiska międzynarodowego* [w:] R. Kuźniar (red.), *Porządek międzynarodowy u progu XXI wieku*, Warszawa 2005; *Sojusze międzynarodowe*, Warszawa 2014); Bolesława Balcerowicza (*Sojusz a obrona narodowa*, Warszawa 1999) i Roberta Kupieckiego (*NATO a Operacje pokojowe. Studium sojuszu w transformacji*, Warszawa-Toruń 1998; *Siła i Solidarność. Strategia NATO 1949-1989*, wyd. II uzup., Warszawa 2012).

na funkcjonowanie organizacji międzynarodowej i przebieg zachodzących w niej procesów decyzyjnych ze strony społeczeństw państw członkowskich, realizowany jednak bezpośrednio, a nie za pośrednictwem demokratycznie wybieranych rządów. We wspomianej już pracy **North Atlantic Treaty Organization** (2014) habilitant na przykładzie NATO ocenił zasadność tego podejścia (określanego przez L. Leviego, G. Finizio i N. Vallinoto - kierowników projektu, w ramach którego opracowanie powstało – jako demokratyczny internacjonalizm) do analizy takich instytucji jak sojusze polityczno-wojskowe. Zgłosił jednak w tym względzie wiele zastrzeżeń, choćby z uwagi na specyfikę zadań takich sojuszy (obrona państw-członków), istotnie ograniczającą możliwość zdemokratyzowania mechanizmów ich funkcjonowania nawet w wypadku NATO, określanego przecież nierzadko „sojuszem demokracji”.

Habilitant wniósł również wkład w rozwój na gruncie polskiej literatury przedmiotu rozważań dotyczących problemu rozkładu obciążeń i korzyści (*burden-sharing*) w ramach organizacji – zagadnienia stosunkowo rzadko podejmowanego przez polskich badaczy, a należącego do jednego z najważniejszych w kontekście funkcjonowania koalicji i aliansów, w wypadku zaś NATO szczególnie zyskującego obecnie na znaczeniu zważywszy na znaczną nierównowagę ponoszonych przez sojuszników nakładów. W artykule **Interwencje międzynarodowe - wspólny wysiłek czy dyktat największego? Skala zaangażowania w misję a kontrola nad jej strategią** (2015) habilitant nie tylko przedstawił kluczowe elementy najważniejszych koncepcji teoretycznych odnoszących się do zagadnienia rozkładu obciążeń, w tym zwłaszcza teorii dóbr wspólnych (w kontekście sojuszy rozwijanej przez M. Olsona i T. Zeckhausera) oraz wspólnego produktu (*joint product*, promowanej m.in. przez T. Sandlera)². Zaproponował też ich wzbogacenie o nowe elementy, zwiększające ich precyzję i wartość eksplanacyjną. Po pierwsze, wskazał na specyfikę postaw wobec rozkładu obciążeń i motywów udziału we wspólnych przedsięwzięciach uczestników średniego szczebla (tzn. nie największych członków koalicji, ale zarazem wnoszących wkład wyższy niż przeciętny), której we wcześniejszych badaniach, skoncentrowanych na analizie obciążeń i postaw w tym względzie albo państw najmocniej zaangażowanych, albo najmniejszych uczestników, poświęcano niewiele uwagi. Po drugie, postulował przy analizie rozkładu obciążeń, zwłaszcza pod kątem jego „sprawiedliwości” (*fairness*), uwzględnienie uzyskiwanego dzięki określonej skali wkładu materialnego stopnia wpływu na przebieg procesów decyzyjnych w danej organizacji. W dotychczasowych opracowaniach, kładących nacisk na bezpośrednie korzyści (np. poziom bezpieczeństwa w następstwie udziału w sojuszu), czynnik ten nie był należycie brany pod uwagę, mimo potencjalnie istotnego wpływu na decyzje poszczególnych uczestników danego przedsięwzięcia co do zakresu zaangażowania i korzyści z tego płynących, zwłaszcza w świetle przeważnie nieproporcjonalnie dużych w stosunku do wnoszonego wkładu możliwości decyzyjnych największych uczestników działania, bardzo ograniczonych natomiast w wypadku pozostałych kontrybutorów, także tych wnoszących wkład ponadprzeciętny.

Istotny wymiar teoretyczny miały również studia habilitanta nad aktywnością ekspedycyjną sojuszy i koalicji międzynarodowych, głównie w kontekście działań Sojuszu

² Por. M. Olson, R. Zeckhauser, *An economic theory of alliances*, Review of Economics and Statistics, 1966, nr 3; T. Sandler, K. Hartley, *Economics of Alliances: The Lessons for Collective Action*, Journal of Economic Literature, 2001, t. XXXIX.

Północnoatlantyckiego, ale też w odniesieniu do mniej sformalizowanych koalicji tworzonych *ad hoc* wokół NATO bądź pod przywództwem USA lub innych jego członków. W artykułach **Strategia i taktyka walki asymetrycznej – wnioski z operacji w Afganistanie** (2009) oraz **Czy w tym tunelu jest światło? Operacja ISAF na tle klasycznych koncepcji zwalczania partyzantki** (2011), niezależnie od ich przede wszystkim empirycznego charakteru, autor podjął rozważania o bardziej ogólnym charakterze nad koncepcjami działań przeciwpartyzanckich (*counterinsurgency* – *COIN*). Nie ograniczył się przy tym do prezentacji – relatywnie słabo rozpoznanych na gruncie polskiej nauki o stosunkach międzynarodowych i bezpieczeństwie - elementów klasycznych doktryn w tym względzie (wypracowanych głównie w toku wojen postkolonialnych lat 50., 60., i 70. XX wieku) oraz sposobów ich obecnej reinterpretacji na gruncie przede wszystkim amerykańskich nauk o wojskowości³. Starał się również na tej podstawie oraz analizując obecną praktykę działań przeciwpartyzanckich państw zachodnich sformułować podstawowe zasady współczesnej koncepcji (doktryny) skutecznego prowadzenia tego rodzaju operacji wojskowych.

W kolejnych latach, już w ramach bardziej całościowych studiów nad aktywnością ekspedycyjną NATO i koalicji budowanych wokół jego poszczególnych członków (jak np. w toku wojny w Iraku) jako elementu projektu badawczego **Wojny Zachodu**, podjął – w nawiązaniu do prac badaczy anglosaskich oraz polskich poświęconych tzw. teorii zwycięstwa - kwestię definiowania tego pojęcia w odniesieniu do wspomnianego typu operacji oraz mierzenia stopnia ich powodzenia, zwłaszcza w relacji do poniesionych nakładów. Podkreślał przy tym nieadekwatność tradycyjnego, Clausewitzowskiego pojmowania terminu zwycięstwo (jako pokonania militarnego przeciwnika) w obecnych realiach wielonarodowych działań interwencyjnych realizowanych przez koalicje wojskowe, sugerując odejście od jego stosowania na rzecz pojęcia sukces (rozdział **Efektywność i skuteczność zachodnich interwencji w okresie pozimnowojennym – dlaczego tak często nie wychodzi?** w pracy **Wojny Zachodu. Interwencje zbrojne państw zachodnich po zimnej wojnie** pod redakcją habilitanta, 2017). Równocześnie, także w celu rozwinięcia narzędzi badań i opisu współczesnych działań ekspedycyjnych, w tym zwiększenia możliwości oceny stopnia ich powodzenia, zaproponował model ich analizy, bazujący na oryginalnej klasyfikacji motywów i celów zaangażowania państw interweniujących w tego rodzaju operacje, których stopień realizacji w toku misji stanowić miał główne kryterium oceny efektywności danego przedsięwzięcia (artykuł **Dlaczego Zachód idzie na Wojnę? Motywy interwencji zbrojnych Zachodu po zimnej wojnie w świetle oficjalnych wystąpień zachodnich przywódców?**, 2015, oraz **Wprowadzenie do pracy Wojny Zachodu**, 2017).

Dodatkowo, badając na przykładzie polskiego zaangażowania w misję ISAF w Afganistanie praktykę wykorzystania w misjach ekspedycyjnych usług świadczonych przez prywatne przedsiębiorstwa wojskowe (PMC), zaproponował uzupełnienie wypracowanego dotąd aparatu pojęciowego do opisu tego rodzaju praktyk o nową kategorię pośredniego związania się z prywatnymi kontraktorami. Charakteryzowałaby ona sytuację, w której dany rząd – w badanym wypadku polski – sam nie zawiera umowy z prywatnym usługodawcą,

³ Por. zwł. *The U. S. Army – Marine Corps Counterinsurgency Field Manual (U.S. Army Field Manual No. 3-24)*, Chicago 2007, zawierający, obok zaleceń praktycznych dla formacji realizujących działania przeciwpartyzanckie, także obszernie rozważania o charakterze ogólnym na temat doktryny tego rodzaju operacji oraz jej ewolucji.

niemniej korzysta z usługi oferowanej przez niego innemu państwu (np. USA), której znaczenie dla sprawności jego udziału w misji jest przy tym nierzadko żywotne, nie mając jednak tym samym większego wpływu na kształt samego kontraktu (**Poland: indirect and ad hoc**, 2013).

Natomiast swoistym uzupełnieniem studiów habilitanta nad koncepcją zagrożeń asymetrycznych, podjętych jeszcze w czasie prac nad rozprawą doktorską, ale kontynuowanych po ich zakończeniu i stanowiących jeden z pozostałych obszarów badań autora (omawiany w dalszej części wniosku), łączącym zarazem te rozważania w aspekcie teoretycznym z jego studiami nad Sojuszem Północnoatlantyckim, był artykuł **Transatlantic Perspectives on Asymmetric Threats – Their Essence, Nature and Strategic Importance** (2007). Przedstawioną najpełniej w publikacji **Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego** (2007) autorską koncepcję zagrożeń asymetrycznych habilitant odniósł w nim do praktyki definiowania przez Sojusz Północnoatlantycki zagrożeń i wyzwań, a w konsekwencji tego również głównych zadań tej organizacji.

4. Wymiar empiryczny

Wymiar empiryczny badań habilitanta nad NATO to przede wszystkim systematyczny opis i dogłębna analiza funkcjonowania Sojuszu w ostatniej dekadzie, a zwłaszcza od 2010 r. (wówczas habilitant rozpoczął **cykl artykułów na temat Sojuszu zamieszczanych w kolejnych edycjach Rocznika Strategicznego**). Badania te miały charakter całościowy i obejmowały wszystkie kluczowe procesy zachodzące w NATO oraz wymiary jego aktywności. Służyły tym samym określeniu czynników warunkujących kształt, zakres i kierunek działań Sojuszu, poznaniu mechanizmów tworzenia przez NATO zasobów do realizacji swych zadań, analizie strategii, sposobów i środków realizacji przyjętych przez tę organizację celów, w tym jej działalności operacyjnej i przebiegu współpracy podmiotami zewnętrznymi, jak również ocenie efektywności czynionych wysiłków w perspektywie umacniania bezpieczeństwa członków oraz stabilności międzynarodowej w wymiarze regionalnym (europejskim czy też transatlantyckim) oraz globalnym. Obejmowało to stałą analizę środowiska bezpieczeństwa Sojuszu oraz toczących się w nim debat i sporów między sojusznikami. Studia nad rozwojem zasobów organizacji koncentrowały się natomiast na dwóch kwestiach. Pierwszą stanowiły zmiany instytucjonalne w NATO, w tym zwłaszcza redukcja złożoności jej struktur cywilnych i wojskowych, w tym liczby sojuszniczych dowództw, z określeniem przyczyn, celów i rezultatów takich działań w kontekście zwiększania efektywności funkcjonowania organizacji. Drugą natomiast był transformacja wojskowa Sojuszu. W wypadku tej ostatniej habilitant w swych tekstach możliwie szczegółowo przedstawiał nie tylko sam jej przebieg, ale też koncepcje, wedle których miała się ona odbywać - początkowo, zgodnie z postanowieniami jeszcze ze szczytu NATO w Pradze w 2002 r. ukierunkowującymi ją na rozwój zdolności ekspedycyjnych i zwiększanie gotowości sił sojuszniczych do szybkiego reagowania oraz ich mobilności; następnie, w konsekwencji rosnących obciążeń w wyniku intensywnej działalności operacyjnej Sojuszu i kryzysu ekonomicznego zmierzającej do zwiększenia ekonomicznej efektywności podejmowanych wysiłków, czego przejawem stała się wdrażana od 2011 r. koncepcja *smart defense*; wreszcie, po wybuchu konfliktu na Ukrainie w 2014 r., skoncentrowanej na odbudowie zdolności NATO do realizacji jego funkcji tradycyjnej, czyli zbiorowej obrony

terytorium i ludności państw-członków. Habilitant dogłębnie analizował również przebieg wdrażania programów modernizacyjnych, wskazując przyczyny jedynie częściowego powodzenia sojuszników w tym względzie. Istotnym przedmiotem zainteresowania habilitanta były też relacje Sojuszu z państwami trzecimi, realizowane w oparciu o utworzoną jeszcze w latach 90. XX wieku, a później wciąż rozbudowywaną sieć powiązań partnerskich. Analizując przebieg tego rodzaju kooperacji oraz zmiany priorytetów w jej ramach (najogólniej rzecz biorąc stopniowy wzrost rangi partnerów pozaeuropejskich i relatywny spadek wagi relacji z większością państw z Europy), habilitant koncentrował się na ustaleniu przyczyn narastającego kryzysu we współpracy NATO z partnerami, a zwłaszcza zmniejszającej się funkcjonalności powołanych do tego celu instytucji. Szczególne miejsce w badaniach kontaktów z partnerami zajmowały relacje z Rosją, choćby z uwagi na rangę międzynarodową tego państwa oraz skalę potencjalnego zagrożenia z jego strony dla NATO. Z zagadnieniem stosunków z partnerami ściśle łączyła się też kwestia rozszerzenia Sojuszu, podobnie jak partnerstwa stanowiącego w latach 90. jeden z głównych przejawów adaptacji NATO do roli stabilizatora bezpieczeństwa międzynarodowego, a nie jedynie gwaranta bezpieczeństwa swych członków. W tym wypadku analizy habilitanta także zmierzały do wyjaśnienia przede wszystkim powodów wyraźnego spadku znaczenia i intensywności procesu rozszerzenia dla NATO oraz oceny jego perspektyw w przyszłości.

Wybrane aspekty funkcjonowania Sojuszu habilitant badał jednak ze szczególną uwagą, także mając na względzie ich znaczenie dla kierunków adaptacji NATO do współczesnego środowiska bezpieczeństwa.

W tekstach koncentrujących się na dyskusji nad nową koncepcją strategiczną, a najpełniej w poświęconym temu raporcie **Państwa członkowskie NATO wobec nowej koncepcji strategicznej Sojuszu. Przegląd stanowisk/ NATO Member States and the New Strategic Concept: An Overview**, 2010, omawiającym stanowiska ówczesnych 28 członków w podstawowych wówczas dla organizacji zagadnieniach (hierarchia zadań; stopień zaangażowania w przeciwdziałanie zagrożeniom pozamilitarnym i asymetrycznym; kierunki transformacji sił i zasobów wojskowych; stosunki zewnętrzne Sojuszu, w tym z UE; rozszerzenie), habilitant wraz z zespołem autorskim zanalizował wpierw czynniki decydujące o intensywności debaty i jej faktycznym znaczeniu⁴. Następnie wskazał na fundamentalne znaczenie dla przebiegu i rezultatów tej debaty faktu rosnącej rozbieżności interesów i potrzeb między poszczególnymi członkami oraz wyłonienia się wśród nich trzech grup: „koalicji artykułu 5” (członków uznających nadrzędność tradycyjnie rozumianych zadań NATO, a więc zbiorowej obrony w Europie), „globalistów” (widzących w Sojuszu w świetle warunków powstałych po 2001 r. przede wszystkim instrument stabilizacji międzynarodowej, w tym walki z terroryzmem, w skali globalnej) oraz „państw biernych i milczących” (zainteresowanych przede wszystkim minimalizacją kosztów uczestnictwa w przymierzu, zwłaszcza zważywszy na ówczesny kryzys finansowy). Habilitant dowodził przy tym, że prowadziło to do przyjęcia rozwiązania starającego się uwzględnić potrzeby i postulaty wszystkich grup, ale - zważywszy na skalę rozbieżności oraz zbliżoną wielkość i zdolność oddziaływania każdej z sojusznicznych „frakcji” - polegającego na poszukiwaniu kompromisu

⁴ Jak podkreśla m.in. R. Kupiecki, oficjalnie przyjmowane koncepcje strategiczne Sojuszu przeważnie miały istotny, ale ograniczony wpływ na jego praktykę i częściej raczej podsumowywały dotychczasowe trendy rozwojowe, niż wytyczały ich kierunki. Por. R. Kupiecki, *Siła i Solidarność*, wyd. II, Warszawa 2012, rozdz. I.

raczej przez nadanie koncepcji strategicznej formuły pozwalającej na szeroką i zróżnicowaną interpretację oraz unikanie jednoznacznych rozstrzygnięć (**NATO w roku Lizbony – czas sukcesów warunkowych**, 2011). To zaś, w świetle jego badań, choć pozwalało zachować jedność organizacji, to jednak - utrudniając sprawną implementację postanowień strategii i przełożenie ich na praktykę takich mechanizmów jak planowanie obronne oraz strukturę wydatków wojskowych członków - osłabiało zdolności adaptacyjne NATO, ograniczane wówczas dodatkowo przez czynniki niejako zewnętrzne, w tym przede wszystkim globalny kryzys ekonomiczny, mocno odczuwany w krajach Europy Zachodniej i USA (**NATO – Kolejny ciężki rok**, 2012; **NATO – Końca kryzysu nie widać**, 2013; **NATO po szczycie w Chicago: stan i perspektywy rozwoju**, 2013).

Swoistym uzupełnieniem rozważań nad kierunkami debat strategicznych w Sojuszu były badania kwestii tzw. globalizacji NATO, a więc możliwości rozciągnięcia jego zakresu zaangażowania, a zarazem odpowiedzialności za stan bezpieczeństwa na skalę globalną. Problem ten był przez habilitanta dyskutowany zwłaszcza w pracy **Wzlot i upadek idei globalnego NATO**, 2016. Analizował on go również – jako jedno z fundamentalnych zagadnień w dyskusji wewnątrz Sojuszu o kierunkach jego rozwoju, stanowiące zarazem kluczowy wymiar jego adaptacji do nowych warunków międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa i czynnik decydujący tym samym o jego tożsamości – w wielu innych artykułach, w tym kolejnych edycjach Rocznika Strategicznego. Habilitant szczególnie we wspomnianym powyżej opracowaniu dokonał krytycznej analizy najważniejszych koncepcji przedstawianych w tym względzie przez badaczy i polityków (m.in. wizji „globalnego NATO” z artykułu o takim tytule I. Daaldera i J. Goldgeigera z 2006 r. oraz koncepcji NATO jako „globalnego węzła” – *hub* - w sferze bezpieczeństwa proponowanej przez Z. Brzezińskiego w 2008 r.)⁵. Wskazał także przyczyny ich pojawienia się w konkretnym momencie rozwojowym organizacji (druga połowa pierwszej dekady XXI w., czyli czas szczególnie nasilenia działalności ekspedycyjnej Sojuszu). W nawiązaniu do tego wyjaśniał powody faktycznego zarzucenia w ostatnich latach tego kierunku rozwoju NATO, podkreślając, iż niezależnie od sceptycyzmu części członków, w tym Polski, wobec idei „globalizacji”, kluczowe okazały się tym razem czynniki wobec NATO zewnętrzne – kryzys gospodarczy i polityka Rosji w kontekście europejskim, a zwłaszcza będący jej pochodną konflikt na Ukrainie.

Badając natomiast zagadnienie demokratyczności Sojuszu, w tekście **North Atlantic Treaty Organisation**, 2014, habilitant, po analizie takich zagadnień jak przebieg procesów decyzyjnych w organizacji i stopień wpływu na nie społeczeństw państw członkowskich, liczba i aktywność podmiotów pozarządowych, zwłaszcza o zasięgu ogólnosojusznym, oraz ich rola w funkcjonowaniu organizacji, stopień ponadnarodowości struktur NATO czy stosunek państw członkowskich i biurokracji Sojuszu do wartości demokratycznych, podkreślił, iż specyfika podstawowych celów utworzenia takich instytucji jako sojusze polityczno-wojskowe (zbiorowa obrona członków) w zasadzie wyklucza możliwość intensywnego rozwoju demokracji bezpośredniej w ich ramach. Zarazem jednak w wypadku NATO przywiązanie do wartości i praktyk demokratycznych - widoczne choćby w świetle

⁵ Por. I. Daalder, J. Goldgeiger, *Global NATO*, Foreign Affairs 2006, t. 85, nr 5; Z. Brzeziński, *An Agenda for NATO: toward a global security web*, Foreign Affairs 2009, t. 88, nr 5.

postanowień Traktatu Waszyngtońskiego, zwłaszcza zaś kryterium demokratyczności, także w postaci wymogu cywilnej demokratycznej kontroli nad armią, jako warunku akcesji stawianego nowym członkom - okazywało się wysokie jak na organizację międzyrządową. Przekładało się to na zabiegi o zapewnienie, co prawda, nie bezpośredniego wpływu obywateli na działania NATO, ale jak najwyższej transparentności jego działań, jak i o stymulowanie debat o bezpieczeństwie i roli w nim Sojuszu na poziomie narodowym, w ramach społeczeństw państw członkowskich. NATO tym samym, nie stając się „sojuszem demokratycznym” (tzn. z bezpośrednim udziałem obywateli w procesie decyzyjnym) starało się umacniać swój status jako „sojuszu demokracji”. Istotne, że brak poparcia społecznego dla NATO czy choćby zainteresowania i zrozumienia dla jego działań ze strony mieszkańców państw-członków traktowano w samej organizacji jako jedno z istotnych wyzwań dla jej funkcjonowania, widząc w rozwoju tzw. strategicznej komunikacji ze społeczeństwami jeden z niezbędnych elementów adaptacji Sojuszu do nowych realiów międzynarodowego bezpieczeństwa.

Interesującym wątkiem badań habilitanta były jego analizy reakcji NATO na pojawiające się w jego najbliższym sąsiedztwie lub bezpośrednio go dotykające kryzysy polityczne, a przede wszystkim konflikty zbrojne w Gruzji (2008) i na Ukrainie (od 2014 r.). Studiując przebieg reakcji Sojuszu i poszczególnych członków na te wydarzenia, ustalając czynniki decydujące o jej zakresie i charakterze oraz cele, jakie sojusznicy chcieli wówczas osiągnąć, habilitant zauważył przede wszystkim swoistą „wsobność” odpowiedzi NATO w takich sytuacjach. Jej przejawem była koncentracja aktywności na stosunkach wewnętrznych w Sojuszu i intensyfikacja zabiegów o zachowanie spójności organizacji, głównie poprzez mechanizmy wzmacniania jej wiarygodności (*reassurances*) z perspektywy członków najmocniej obawiających się o swoje bezpieczeństwo w następstwie danego kryzysu (**Konsekwencje konfliktu dla NATO/NATO after the Conflict**, 2008; **Konflikt na Ukrainie – implikacje dla NATO i Polski**, 2015). W kontekście kierunków i zdolności adaptacyjnych Sojuszu taka „wsobność” bezpośredniej reakcji, świadczyłaby, iż w chwilach stanowiących dla niego swoisty test sprawności działania jako instrumentu budowy stabilności międzynarodowej (co stanowiło kierunek jej przemian wytyczony jeszcze w latach 90.), możliwości NATO skutecznego wpływania na sytuację międzynarodową poza terytorium państw członkowskich, niezależnie od podejmowanych działań dyplomatycznych lub - rzadziej - wojskowych, okazywały się ograniczone. Przekładało się to zaś na wzmocnienie tendencji do „powrotu do zadań pierwotnych” Sojuszu (co nie oznaczało jednakże całkowitego zarzucenia jego innych funkcji) w toku procesów adaptacji do nowych warunków bezpieczeństwa. Przebieg zaś tej adaptacji, zwłaszcza na płaszczyźnie wojskowej, szczególnie obszernie habilitant omawiał w trzech ostatnich edycjach Rocznika Strategicznego, przede wszystkim poprzez analizę przebiegu i wyników szczytów organizacji w Walii (2014) i Warszawie (2016).

Jednak najwięcej uwagi w ramach badań empirycznych habilitant poświęcił misjom stabilizacyjnym i innym formom ekspedycyjnej aktywności NATO, zarówno z uwagi na skalę zaangażowania w nie Sojuszu i jego zasobów, jak i dlatego, iż misje te stanowią jeden z najważniejszych wymiarów adaptacji tego przymierza do współczesnego środowiska bezpieczeństwa i przejawów jego wykroczenia poza tradycyjne funkcje tego rodzaju struktur. Centralnym tematem w tym względzie była interwencja NATO w Afganistanie,

zdecydowanie największa i najtrudniejsza w jego historii. Habilitant śledził uważnie jej przebieg zwłaszcza od chwili rozciągnięcia odpowiedzialności NATO za bezpieczeństwo na całość terytorium tego kraju (2006 r.), począwszy od 2010 r. publikując rokrocznie w kolejnych edycjach Rocznika Strategicznego wnioski na temat sposobów realizacji misji, napotykanym w jej toku problemów i osiągniętych wyników oraz możliwej dalszej ewolucji. Najpełniejszą analizę tej operacji, pod kątem motywów jej podjęcia, celów, strategii i metod realizacji, nade wszystko zaś rezultatów i konsekwencji, przedstawił w rozdziale **Interwencja w Afganistanie – najdłuższa wojna, największe fiasko?** w przygotowanym pod jego redakcją zbiorze **Wojny Zachodu** (2017). Choć głównym celem zbioru i zamieszczonych w nim publikacji była ocena efektywności działań interwencyjnych Zachodu jako takiego, a nie jedynie NATO, to jednak w przywołanym artykule habilitant, analizując dogłębnie motywacje podjęcia misji i zaangażowania w nią NATO, jej specyfikę organizacyjną, uwarunkowania oraz przyjęte strategie i sposoby ich wdrażania, wskazał jako najważniejsze przyczyny faktycznego jej niepowodzenia błędy popełnione na poziomie strategicznym – nadmiernie ambitne i zbyt często redefiniowane cele, nieadekwatne do zaangażowanych środków, częstą zmienność strategii operacyjnej, ignorowanie uwarunkowań lokalnych i regionalnych. Podkreślił zarazem negatywny wpływ nieudanej misji w Afganistanie na spójność NATO oraz jej rolę swoistego testu – o wyniku dla Sojuszu niekorzystnym - zasadności i efektywności dotychczasowego kierunku ewolucji, mającej przecież w założeniu służyć jego adaptacji do wyzwań współczesnego środowiska bezpieczeństwa i potrzeb państw członkowskich. Podobne wnioski co do całościowo ujmowanych zachodnich działań ekspedycyjnych (w tym NATO) habilitant zawarł w artykule **Efektywność i skuteczność zachodnich interwencji w okresie pozimnowojennym – dlaczego tak często nie wychodzi?** w publikacji **Wojny Zachodu** (2017), a także innych opracowaniach traktujących o misjach Sojuszu w Afganistanie i innych państwach, zwłaszcza w Libii (**Czy w tym tunelu jest światło? Operacja ISAF na tle klasycznych koncepcji zwalczania partyzantki?**, 2011, artykuły zamieszczone w Roczniku Strategicznym, zwłaszcza **NATO – Kolejny ciężki rok**, 2012). Konsekwencje zaś niepowodzeń działań ekspedycyjnych w XXI w. dla kierunku adaptacji Sojuszu, oznaczające jego – w pewnej mierze wymuszony - zwrot w stronę zadań bardziej tradycyjnych i pierwotnego obszaru geograficznego zaangażowania (Europa), wskazywał zwłaszcza w artykule **NATO: Zagończyk wraca do pracy u podstaw**, 2014).

Swoistym kontrapunktem do analiz dotyczących misji NATO podejmowanych w XXI w. jest artykuł poświęcony interwencji w Bośni i Hercegowinie, także ze zbioru **Wojny Zachodu** (**Interwencja w Bośni i Hercegowinie – Zachód w służbie ONZ**, 2017). Studium tej operacji (skonstruowane analogicznie do przywoływanego rozdziału w Afganistanie) prowadziło habilitanta do wniosku, iż misja ta, przynajmniej w kontekście zaangażowania NATO, zakończyła się powodzeniem. To zaś zapewne, dowodząc zdolności Sojuszu do reagowania na kryzysy poza terytorium państw członkowskich, wzmacniało przekonanie sojuszników o słuszności decyzji o ukierunkowaniu rozwoju organizacji w latach 90. XX w. na wzrost zaangażowania ekspedycyjnego jako sposobu odpowiedzi na wyzwania zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa, wyznaczającej tym samym kontekst procesów adaptacyjnych NATO w XXI w.

Istotne miejsce w badaniach habilitanta nad NATO zajmowała też analiza polityk i postaw jego wybranych członków, zwłaszcza Polski. W tym wypadku habilitant starał się

przede wszystkim uchwycić czynniki warunkujące polską wizję Sojuszu i stanowisko w poszczególnych zagadnieniach będących przedmiotem jego zainteresowania, jak i zbadać sposoby i narzędzia realizacji polityki Polski w organizacji. To zaś pozwalało także na wnioski co do możliwości jej uczestnictwa w określaniu priorytetów Sojuszu, a tym samym decydowania o kierunkach jego rozwoju. Warto przy tym nadmienić, iż Polska przyjmowała w tym względzie stanowisko dość tradycjonalistyczne i konsekwentnie (przynajmniej od konfliktu gruzińskiego w 2008 r.) postulowała koncentrację na pierwotnych funkcjach Sojuszu, a jedynie selektywną aktywność globalną (**Poland and NATO's Future - Let's Get Serious About the Basics**, 2015; **Poland's Priorities in the Debate on a New Strategic Concept for NATO**, 2010; kwestie te poruszono również w pracach o polskiej polityce bezpieczeństwa, składających się jednakże na jeden z pozostałych obszarów badań habilitanta, omawiany w dalszej części autoreferatu).

W wypadku USA istotnym wątkiem był wpływ kryzysu ekonomicznego końca pierwszej dekady XXI w. na pozycję tego państwa w Sojuszu, jego wizję samej organizacji i cele, jakie przed nią stawiało. Habilitant dowodził, iż kryzys, choć nie spowodował dramatycznego spadku znaczenia Stanów Zjednoczonych w NATO i utraty przez nie pozycji hegemonu, to jednak przyczynił się do nadania ich postawie względem Sojuszu i pozostałych państw członkowskich silniejszego rysu „transakcyjności”, przejawiającej się w mniejszej woli podejmowania nowych inicjatyw i działań, oczekiwaniu od reszty członków większego zaangażowania oraz postulowaniu bardziej równomiernego (sprawiedliwego) rozkładu obciążeń w ramach Sojuszu (**USA – more reluctant, less effective, but still superpower? Perspektywy hegemonicznej roli USA w sferze militarnej w świetle kryzysu 2008 roku**, 2011).

5. Konkluzja

W XXI w. NATO przechodziło intensywne zabiegi adaptacyjne, mające zwiększyć jego użyteczność jako narzędzia realizacji interesów członków w świetle wymogów współczesnego środowiska bezpieczeństwa. Na podstawie badań habilitanta można przyjąć, iż jego wyjściowa hipoteza, wskazująca na ograniczoną skuteczność wysiłków adaptacyjnych w ramach Sojuszu, znalazła potwierdzenie. NATO, niezależnie od zachowanej wartości jako narzędzia odstrasżającego ewentualnych agresorów oraz tworzącego więzi sojusznicze między uczestnikami, nie okazało się zdolne do skutecznego realizowania wszystkich misji i zadań, jakie na nie nakładano, nie stanowiło też podstawowego środka odpowiedzi na wszystkie najpoważniejsze zagrożenia i wyzwania dla bezpieczeństwa członków. Najpełniej oddaje to przebieg działań ekspedycyjnych Sojuszu w badanym okresie, okazujących się niepowodzeniem w wypadku większości już zakończonych operacji tego typu, widocznym zwłaszcza w kontekście misji najbardziej złożonych i angażujących (Afganistan, Libia), a w odniesieniu do akcji nadal trwających – jak np. obecność NATO w Kosowie - pozostających raczej bez szans na pełen sukces w niedalekiej przyszłości. Co więcej, porażki te miały też erozyjny wpływ na postrzeganie wśród sojuszników zdolności NATO do realizacji jego funkcji podstawowych (czyli obrony ich terytorium), zarówno z uwagi na sam fakt, iż do nich dochodziło, jak i skalę zużytych na realizację tych misji zasobów, ograniczających w konsekwencji potencjał w dyspozycji państw członkowskich na zadania pierwotne. Konsekwencją zaś był spadek – w zasadzie stały przynajmniej do 2014 r. – stopnia spoiwości

wewnętrznej NATO i narastanie rozbieżności pomiędzy poszczególnymi frakcjami w jego ramach (roboczo określanymi w części prac habilitanta jako „globaliści”, „koalicja artykułu 5”, „bierni i milczący”). Nie powodowało to zagrożenia dla samej egzystencji Sojuszu, ale utrzymywało organizację w stanie permanentnego kryzysu.

Wśród przyczyn decydujących o ograniczonej skuteczności wysiłków adaptacyjnych wskazać należy czynniki o charakterze obiektywnym, w tym samą skalę i różnorodność (jakościową, jak i geograficzną) stających w ostatnich latach przed NATO i jego członkami wyzwań i zagrożeń, wymuszającą niejako bardzo ambitny zakres aktywności, a tym samym oznaczającą szeroki i zróżnicowany wachlarz koniecznych zmian dostosowujących. Ważna pozostawała też ograniczoność zasobów finansowych, materialnych i ludzkich członków, zwłaszcza w relacji do wagi wyzwań dla ich bezpieczeństwa. Niebagatelne znaczenie miał jednak również fakt, iż adaptacja Sojuszu, jej intensywność i kierunki, stymulowane i określane były przeważnie przez czynniki względem Sojuszu zewnętrzne, wydarzenia lub procesy w dużej mierze niezależne od woli jego członków. Zwrot choćby w stronę rozbudowy zdolności ekspedycyjnych był wynikiem przede wszystkim ataków z 11 września 2001 r., i uznania w ich następstwie terroryzmu za jedno z głównym zagrożeń bezpieczeństwa państw członkowskich, późniejsze natomiast skoncentrowanie się w procesach adaptacyjnych na możliwie największej ich ekonomiczności było konsekwencją kryzysu gospodarczego końca pierwszej dekady XXI w. Dużą rolę odgrywała też aktywność zewnętrznych potęg, przede wszystkim Rosji, której działania (zwłaszcza przyczynienie się do wybuchu konfliktów w Gruzji w 2008 r. i na Ukrainie w 2014 r., ale też trwale konfrontacyjna postawa wobec NATO, szczególnie nasilająca się w ostatniej dekadzie) istotnie rzutowały na przebieg i kierunki procesów transformacji Sojuszu. Zmuszało to nierzadko do głębokich, a równocześnie z konieczności dokonywanych szybko zmian. Konsekwencją była zaś w niemałym stopniu fragmentaryczność i reaktywność działań adaptacyjnych, realizowanych często *ad hoc* i - z uwagi na prymat czynników zewnętrznych w ich uruchamianiu - nie według całościowego, spójnego wewnętrznie i systematycznie realizowanego planu, lecz raczej w odpowiedzi na bieżące potrzeby. Co więcej, wysoka dynamika przemian zewnętrznej względem NATO rzeczywistości, prowadząca do szybkich przekształceń środowiska bezpieczeństwa jego członków, powodowała też, iż część z podejmowanych inicjatyw zarzucano (oficjalnie lub faktycznie) na długo przed pełną implementacją lub wręcz na wczesnych jej fazach. Dobrze ilustruje to los inicjatywy *smart defense*, mającej stanowić formę reakcji na ograniczenie swobody działania Sojuszu w następstwie kryzysu ekonomicznego poprzez większą koordynację i integrację nakładów państw członkowskich na obronność. Wytraciła ona swój impet stosunkowo szybko mimo, że nie zanikły czynniki prowadzące do jej uruchomienia ani nie przestały być istotne dla sprawności działania NATO potencjalne korzyści z niej płynące (bliżej kwestie te były analizowane przez habilitanta w kolejnych edycjach **Rocznika Strategicznego**, szczególnie z okresu 2011-2014). Podobnie stało się z wieloma inicjatywami skierowanymi do partnerów zewnętrznych, mimo dokonanej w 2011 r. reformy tych powiązań, mającej je ożywić i zwiększyć ich efektywność.

Wszystko to można uznać za przyczynę zwrotu w ostatnich latach w procesach adaptacyjnych NATO niejako „do wewnątrz” organizacji i koncentracji na odbudowie jej zdolności do pełnienia funkcji tradycyjnych (zbiorowa obrona), przede wszystkim w obszarze transatlantyckim, zwłaszcza że skłania ku temu także kierunek ewolucji sytuacji

międzynarodowej w stronę jej większej niestabilności tak w wymiarze regionalnym (Europa), jak i globalnym.

Zauważalne jest jednak zarazem, że mimo słabości i niepowodzeń procesów adaptacyjnych NATO pozostaje z perspektywy swych państw członkowskich ważnym i wartościowym narzędziem ich polityk bezpieczeństwa. Zapewne sprzyja temu wspomniana pogarszająca się sytuacja międzynarodowa, skłaniająca do zachowywania dostępnych narzędzi budowy własnego bezpieczeństwa nawet w wypadku ich ograniczonej użyteczności i efektywności. Niemniej postawy sojuszników wobec organizacji, ich postępowanie w jej ramach i deklarowane stanowiska wskazują, iż istotne w tym względzie pozostaje również przekonanie o tkwiącym w NATO potencjale jako narzędzia obrony ich interesów oraz budowy współpracy, a nawet wspólnoty między uczestnikami przymierza. Świadczyłoby to, że czynnikiem spajającym Sojusz pozostają nie tylko wspólne interesy członków, ale przynajmniej w pewnej mierze również przywiązanie do norm i wartości określających reguły postępowania w ramach organizacji, które pozostają normami – by odwołać się do modelu analizy zachowań państw członkowskich w sojuszach zaproponowanego przez Kirsten Rafferty - o charakterze konstytutywnym, nie jedynie regulacyjnym⁶. Innymi słowy, członkowie NATO nadal uznają potrzebę zachowania i dalszego rozwoju Sojuszu z uwagi na jego wartość autonomiczną, niezależną od ograniczonej efektywności wysiłków adaptujących go do współczesnych warunków bezpieczeństwa.

Wydaje się przy tym, iż przekonanie przynajmniej przeważającej części, jeśli nie wszystkich członków o utrzymującej się użyteczności NATO z perspektywy ich interesów bezpieczeństwa będzie umacniał kierunek rozwoju organizacji zarysowany w ostatnich latach. Chodzi o stopniowy od początku tej dekady odwrót od intensywnych działań ekspedycyjnych, zwłaszcza zaś od 2014 r. nacisk na odbudowę i rozwój zdolności do pełnienia funkcji pierwotnych – odstraszania i obrony, aczkolwiek pojmowanych już dziś znacznie szerzej, gdyż nie ograniczonych do tradycyjnej postaci agresji zbrojnej ze strony państw, ale obejmujących też inne formy nacisku (pozamilitarna presja np. na płaszczyźnie informacyjnej, zwłaszcza jako wymiar tzw. działań hybrydowych) oraz wyzwania mające swe źródła w aktywności podmiotów pozapaństwowych (różne przejawy terroryzmu). To jednak zarazem oznacza, iż NATO jako instrument polityk bezpieczeństwa państw członkowskich, choć zachowa w ten sposób, a być może nawet zwiększy swoją efektywność w realizacji stawianych przed nim przez sojuszników zadań (obecnie już nie tak zróżnicowanych, przynajmniej gdy chodzi o zadania priorytetowe), to w większym stopniu, niż dotychczas, będzie też wymagał swego uzupełnienia w postaci rozwoju innych środków i narzędzi oddziaływania, pozwalających reagować na wyzwania i zagrożenia nie

⁶ Przez normy regulacyjne Rafferty rozumiała stałe zasady regulujące zachowania sojuszników względem siebie, np. nakaz podejmowania współpracy czy wymóg udzielania pomocy w razie zagrożenia, zedukowane do norm *stricte* proceduralnych, usprawniających przez redukcję kosztów transakcyjnych funkcjonowanie danej struktury i obowiązujące wyłącznie tak długo, jak ona trwa i tylko dlatego, że zobowiązano się traktatowo lub w inny wiążący sposób do ich przestrzegania. Natomiast za normy konstytutywne uznawała regulacje stosunków międzysojuszniczych stanowiące dla uczestników przymierza wartości samoistne i przestrzegane przez nich niezależnie od faktu istnienia przymierza. Równocześnie wskazywała, iż sojusz, którego relacje opierają się na normach konstytutywnych, ma większą zdolność przetrwania jako międzynarodowa instytucja nawet w wypadku ograniczonej efektywności w realizacji swej funkcji podstawowej (tzn. odstraszania i obrony przez zewnętrzną agresją). K. Rafferty, *An Institutional Reinterpretation of Cold War Alliance Systems: Insights for Alliance Theory*, Canadian Journal of Political Science, 2003, t. 35, nr 2, s. 341-362.

wchodzące w skład obecnego katalogu funkcji i misji NATO. Sojusz tym samym pozostanie zapewne ważnym, ale już niekoniecznie w każdym wypadku centralnym instrumentem polityk bezpieczeństwa swych członków.

*

Wyniki badań nad NATO habilitant prezentował w czasie licznych konferencji, seminariów i warsztatów naukowych, zarówno o zasięgu krajowym, przedstawiając referaty, które najczęściej były potem publikowane w formie artykułów w czasopismach naukowych bądź publikacjach zbiorowych:

24.01.2017 - **Koncepcja, cele i główne wyniki projektu badawczego Wojny Zachodu**, konferencja krajowa *Wojny Zachodu. Fiasko dobrych intencji?*, organizator (główny): Instytut Stosunków Międzynarodowych, Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski (ISM WNPiSM UW), miejsce: Warszawa

15-16.11.2016 - **The Rise and Fall of the Idea of Global NATO**, konferencja międzynarodowa *NATO Towards the Challenges of a Contemporary World – After the Warsaw 2016 Summit*, organizator (główny): Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Uniwersytet Łódzki (WSMiP UŁ), miejsce: Łódź.

8.09.2016 - **Beyond the Warsaw Summit – Tasks and Lessons**, seminarium międzynarodowe *Dwa Bratanki: Poland and Hungary: In Search of Common Foreign Policy Goals*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM) - Center for Euro-Atlantic Integration and Democracy (CEID, Węgry) - Instytut Polski w Budapeszcie, Budapeszt.

25.06.2016 - **Why It Went Wrong so Often? In Search for the Reasons for Ineffectiveness of Western Multilateral Interventions in XXI Century**, konferencja międzynarodowa *CEEISA-ISA 2016 Joint International Conference*, Central and Eastern European International Studies Association (CEEISA) - International Studies Association (ISA) - University of Ljubljana's Faculty of Social Sciences (Ljubljana), Ljubljana (Słowenia).

16.06.2016 - **Odpowiedź NATO na zagrożenia hybrydowe, w tym problemy cyberbezpieczeństwa/NATO response to hybrid threats, including challenges to cyberdefense**, seminarium międzynarodowe *360° NATO – przed Warsaw NATO Summit 2016*, Ośrodek Analiz Politologicznych UW (OAP UW), Warszawa.

16-17.05.2016 - **NATO AD 2016 – kondycja Sojuszu, wyzwania i kierunki rozwoju**, konferencja krajowa *Wizja NATO XXI wieku*, Instytut Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego - Studenckie Koło Naukowe Patriam Salutis, Wrocław.

13.05.2016 - **NATO as a Guarantor of Regional Security - Polish Perspective on North Atlantic Alliance**, special lecture (rola keynote speakera) podczas seminarium międzynarodowego *Towards the NATO summit in Warsaw 2016: North Atlantic Treaty Organization and the Security Architecture in Europe*, Center for European Studies, Chulalongkorn University (Bangkok) - Ambasada RP w Bangkoku, Bangkok (Tajlandia).

22.05.2015 - **Twist and Pitfalls of Contemporary Wars – Just and Wrong, of Necessity and Out of Choice**, konferencja międzynarodowa *The Use of Force in a Post-Western*

International Order: New and Old Challenges to Security Studies, ISM UW - Polskie Towarzystwo Studiów Międzynarodowych (PTSM) - Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej (FWPN), Warszawa.

18-21.02.2015 - Why The West Goes To War? Official Justifications For Western or West-Led International Military Interventions after the Cold War, konferencja międzynarodowa *56th Annual ISA Convention*, ISA, New Orleans (USA).

14-15.11.2014 - Interwencje międzynarodowe: wspólny wysiłek czy dyktat największego? Skala zaangażowania w misje a kontrola nad jej strategią i przebiegiem, Konwencja doroczna PTSM pt. *Normy, wartości i instytucje we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, PTSM - Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.

2.09.2014 - The Evaluation of the Role of NATO and US-Poland Cooperation in Face of the Ukrainian Crisis, seminarium międzynarodowe *The Ukrainian Crisis and the Nexus of Security and Politics in Central and Eastern Europe*, ISM UW - The Advanced Strategic Leadership Studies Program, The School of Advanced Military Studies (ASLSP SAMS, Fort Leavenworth, USA), Warszawa.

12-14.06.2014 - Bigger Takes it All. Burden-sharing and Control over Mission's Strategies in NATO Out-of-area Operations, konferencja międzynarodowa *10th Convention of the Central and East European International Studies Association*, CEEISA, Babes-Bolyai University (Kluż), Cluj-Napoca (Kluż; Rumunia).

18.03.2014 - Security Issues on the Transatlantic Agenda – the Polish Perspective, konferencja międzynarodowa *Global Issues on the Transatlantic Agenda and Transatlantic Policy Approaches towards Russia and Eastern Europe*, *13th Annual Meeting of the Global Atlanticists*, Friedrich Ebert Stiftung (biuro w Warszawie), Warszawa.

18-19.11.2013 - Assessing Prospects for a Comprehensive Shared Approach to Common Challenges: Institutional and Functional Cooperation in the Medium and Longer Term, międzynarodowe warsztaty naukowe *NATO and Russia: Towards Common Perceptions of Emerging Security Challenges* (NATO - Russia Council Science for Peace and Security Programme, Advanced Research Workshop), Russian Academy of Sciences Institute of Europe – NATO Public Diplomacy Division - University of Birmingham, Moskwa

5-8.06.2013 - Unequal Burden-sharing in Multinational Military Operations – Liability or Asset for Big Participants?, międzynarodowe warsztaty naukowe *1st European Workshops on International Studies* (EWIS), Workshop No. 3, *Burden Sharing and Global Politics*, University of Tartu (Tartu, Estonia) - European International Studies Association (EISA), Tartu (Estonia).

24.05.2013 - NATO w procesach globalizacyjnych – funkcjonowanie Sojuszu po 2001 r., konferencja krajowa *Organizacje międzynarodowe w dobie globalizacji*, Wyższa Szkoła Menedżerska, Warszawa.

18-19.10.2012 - Przyszłość NATO po Chicago. Prognoza ewolucji stosunków wewnętrznych w Sojuszu i kierunków jego aktywności, konferencja krajowa *NATO wobec wyzwań współczesnego świata*, WSMiP UŁ, Łódź.

29.06.2011 - **NATO Strategic Interests and Engagement in Asia**, seminarium międzynarodowe *Security in Asia-Pacific region: European and Indian perspectives*, ISM UW - Center for Contemporary India Research and Studies (CCIRS), Warszawa.

23.05.2011 - **Sea Lanes of Communications and the Indian Ocean in NATO Strategy**, konferencja międzynarodowa *Security in the South Asia and Indian Ocean region*, ISM UW - CCIRS, Warszawa.

29.10.2010 - **Perspektywy hegemonicznej roli USA w sferze militarnej w świetle kryzysu 2008 roku**, konferencja krajowa *Kryzys 2008 i międzynarodowa pozycja Zachodu*, ISM UW, Warszawa

24.09.2010 - **Implications of Russian Reforms for Poland and other NATO Member States**, konferencja międzynarodowa *Reforms of the Russian Armed Forces and their International Implications*, PISM, Warszawa

7.09.2010 - **Czy w tym tunelu jest światło? Operacja ISAF w Afganistanie w świetle klasycznych i współczesnych koncepcji działań przeciwpartyzanckich (counterinsurgency)**, konferencja krajowa *Asymetria i hybrydowość – stare armie wobec nowych konfliktów*, Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Kielce.

5-6.07.2010 - **Balancing Deterrence, Partnerships and Common Security, an Analysis of the NATO Experts Group Report**, konferencja międzynarodowa *Credible Deterrence for NATO in the XXI Century*, PISM - Arms Control Association (ACA, Waszyngton) - British American Security Information Council (BASIC, Londyn) - Institute for Peace Research and Security Policy (IFSH, Hamburg, Niemcy), Warszawa.

20.11.2009 - **Aktualność art. 5**, konferencja krajowa *Przyszła koncepcja Strategiczna Sojuszu Atlantyckiego: obszar działań NATO*, ISM UW - Instytut Studiów Strategicznych (Kraków), Kraków.

23.10.2009 - **Zagrożenia asymetryczne i proliferacja BMR**, konferencja krajowa *Zagrożenia dla bezpieczeństwa Strefy NATO - prawdziwe i wyimaginowane*, ISM UW - ISS (Kraków), Warszawa.

5-6.10.2009 - **V4 and NATO Enlargement**, konferencja międzynarodowa *Two decades of cooperation on security in Central Europe (1989–2009)*, PISM (we współpracy z Hungarian Institute of International Affairs – HIIA, Budapeszt; Institute of International Relations, Praga; The Research Center of the Slovak Foreign Policy Association - RC SFPA, Bratysława), Warszawa.

11.05.2009 - **Nuclear Deterrence and Burden-sharing in NATO. Do We Still Need US Nukes in Europe to Maintain Alliance's Solidarity, Credibility and Effective Deterrence Capabilities?**, konferencja międzynarodowa *NATO's Deterrence Challenges*, Centre for Geopolitical Studies (CGS, Wilno), Wilno (Litwa).

18-19.09.2008 - **The Bucharest NATO Summit and the Position of Visegrad Member States: Poland and Global Security Challenges**, konferencja międzynarodowa *Visegrad Perception of Global Security Challenges. Containing Global Security Threats after the*

Bucharest NATO Summit, The Research Center of the Slovak Foreign Policy Association (RC SFPA, Bratysława), Bratysława (Słowacja).

7.07.2008 - Lessons Learned from Counterinsurgency Campaign in Afghanistan, seminarium międzynarodowe *Afghanistan's Challenges and Prospects*, PISM – International Institute of Strategic Studies (IISS, Londyn), Londyn (Wielka Brytania).

2.07.2008 - Polish National Perspective on Future Security Environment (until 2030), warsztaty międzynarodowe *NATO A Multiple Future* (w ramach projektu badawczego organizowanego przez Dowództwo NATO ds. Transformacji – ACT, Norfolk, USA - *Multiple Futures Project. Navigating towards 2030*), NATO ACT - Zrinyi Miklos National Defence University (NDU, Budapeszt), Budapeszt.

12.06.2008 - Lack of the New Strategic Concept and a Future of NATO's Transformation, konferencja międzynarodowa *NATO's Political Transformation and a Strategy of Further Enlargement. Challenges and Perspectives for Ukraine*, Center for European and Transatlantic Studies, Kijów.

7-8.05.2008 - International Engagement in Afghanistan, seminarium międzynarodowe *PISM – ISS Bilateral Dialogue*, PISM – Institute for Strategic Studies (ISS), Islamabad (Pakistan), Islamabad (Pakistan).

10.05.2007 - Operacja afgańska a rozwój asymetrycznych zagrożeń i metod walki, konferencja krajowa *Afganistan. Powtórka z Iraku?*, ISM UW, Warszawa.

4.05.2007 - Getting the Counterinsurgency Strategy Right - Applicability of Past Experiences to Afghanistan, seminarium międzynarodowe *Challenge of Afghanistan - Fighting and Development*, PISM, Warszawa.

5. Pozostałe obszary badań

A. Wylaniające się wyzwania i zagrożenia bezpieczeństwa międzynarodowego oraz przeciwdziałanie im

1. Dorobek

Ten stosunkowo szeroki i wewnętrznie zróżnicowany obszar badawczy stanowił w wypadku habilitanta niemal równorzędny z rozważaniami na temat NATO i jego adaptacji, składającymi się na osiągnięcie główne. W tym wymiarze dorobek habilitanta składa się łącznie z 27 różnych pozycji (w tym 1 oryginalnie w wersji angielskiej, 1 w polskiej, ukraińskiej i angielskiej). Na liczbę tą składały się: samodzielna monografia, monografia, której habilitant był współautorem, współredagowany przez niego zbiór, 3 artykuły w periodykach naukowych i dwie recenzje, 15 rozdziałów w pracach zbiorowych oraz 3 hasła encyklopedyczne:

I. Monografia (1)

1. M. Madej, 2007, **Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego**, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2007 (462 s.)

II. Publikacje zbiorowe – autorstwo, współautorstwo, redakcja (2):

1. M. Madej, M. Terlikowski (red.), 2009, **Bezpieczeństwo teleinformatyczne państwa**, PISM, Warszawa 2009 (256 s.). Udział habilitanta: **50%**
2. R. Kuźniar, B. Balcerowicz, A. Bieńczyk-Missala, P. Grzebyk, M. Madej, K. Pronińska, M. Sułek, M. Tabor, A. Wojciuk, 2012, **Bezpieczeństwo międzynarodowe**, Scholar, Warszawa 2012 (478 s.) Udział: **25%**

III. artykuły w czasopismach naukowych (6)

a. Artykuły (4)

1. M. Madej, 2008, **Prywatne przedsiębiorstwa wojskowe – implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego**, „Stosunki międzynarodowe – International Relations”, nr 1-2 (37)/ 2008 s. 47-61. (lista B. MNiSW, 12 pkt - 2016)
2. M. Madej, 2012, **Międzynarodowa współpraca w zwalczaniu terroryzmu po 11 września 2001 roku**, „Stosunki międzynarodowe – International Relations”, nr 2 (46)/2012, s. 83-107. (lista B MNiSW – 12 pkt - 2016)
3. M. Madej, 2012, **Drone War on Terrorism – użycie bezzałogowych pojazdów latających (UAV) w walce z terroryzmem**, „Polski Przegląd Dyplomatyczny”, nr 3 (65)/ 2012, s. 55-79 (lista B MNiSW, 6 pkt – 2010)
4. M. Madej, 2008, **Partyzantka w Afganistanie**, „Nowe Sprawy Polityczne”, nr 2 (33), zima 2007/08, s. 83-92.

b. Recenzje (2):

1. M. Madej, 2008, **Scott Macdonald, Propaganda and Information Warfare in the Twenty-First Century. Altered Images and Deception Operations**, „Polski Przegląd Dyplomatyczny”, nr 1(41)/2008, s.130-135 (lista B MNiSW, 6 pkt – 2010).
2. M. Madej, 2009, **Steve Hewitt, The British War on Terror. Terrorism and Counter-Terrorism on the Home Front since 9/11**, „Polski Przegląd Dyplomatyczny”, nr 4/5 (50)/2009, s. 185-191 (lista B MNiSW, 6 pkt – 2010).

IV. rozdziały w pracach zbiorowych (15)

a. pod własną redakcją lub współautorstwem (6)

1. M. Madej, M. Terlikowski, 2009, **Wprowadzenie** [w:] M. Madej, M. Terlikowski (red.), *Bezpieczeństwo teleinformatyczne państwa*, PISM, Warszawa, s. 7-17. Udział: 50%.
2. M. Madej, 2009, **Rewolucja informatyczna – istota, przejawy oraz wpływ na postrzeganie bezpieczeństwa państw i systemu międzynarodowego** [w:] M. Madej, M. Terlikowski (red.), *Bezpieczeństwo teleinformatyczne państwa*, PISM, Warszawa 2009, s. 17-41.
3. M. Madej, 2012, **Prywatyzacja przemocy – fenomen prywatnych przedsiębiorstw wojskowych i jego implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego** [w:] R.

- Kuźniar (et. al.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Scholar, Warszawa 2012, s. 328-344.
4. M. Madej, 2012 **Zwalczanie proliferacji BMR jako współczesny problem bezpieczeństwa międzynarodowego** [w:] R. Kuźniar (et. al.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Scholar, Warszawa 2012, s. 259-279.
 5. M. Madej, 2012, **Międzynarodowa walka z terroryzmem** [w:] R. Kuźniar (et. al.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Scholar, Warszawa 2012, s. 240-259.
 6. M. Madej, 2012, **Zagrożenia asymetryczne – „nowy” problem bezpieczeństwa międzynarodowego** [w:] R. Kuźniar (et. al.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Scholar, Warszawa 2012, s. 80-97.
- b. pod inną redakcją (9)**
1. M. Madej, 2006, **Użycie siły przez podmioty pozapaństwowe jako „nowy” problem studiów strategicznych** [w:] E. Halizak, R. Kuźniar, G. Michałowska, S. Parzymies, J. Symonides, R. Zięba, *Stosunki międzynarodowe w XXI wieku. Księga jubileuszowa z okazji 30-lecia Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego*, Scholar, Warszawa 2006, s. 340 – 374.
 2. M. Madej, 2007, **Zagrożenia asymetryczne - istota, specyfika, strategiczna ranga z polskiej perspektywy** [w:] M. Jabłonowski, L. Molak (red.), *Zarządzanie kryzysowe w Polsce*, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora, Pułtusk 2007, s. 87-115.
 3. M. Madej, 2009, **Zagrożenia asymetryczne – istota, specyfika, faktyczna ranga strategiczna we współczesnym świecie** [w:] S. Wojciechowski, R. Fiedler (eds.), *Zagrożenia asymetryczne współczesnego świata*, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2009, s. 11-27.
 4. M. Madej, 2009, **Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państwa** [w:] K. Księżopolski (red.), *Problemy bezpieczeństwa wewnętrznego i bezpieczeństwa międzynarodowego*, WSAS, Warszawa 2009, s. 121-145.
 5. M. Madej, 2010, **Cyberterroryści, cyberprzestępcy i hakerzy** [w:] J. Symonides (red.), *Świat wobec współczesnych wyzwań i zagrożeń*, Scholar, Warszawa 2010, s. 390 – 407.
 6. M. Madej, 2013, **Rosja wobec terroryzmu międzynarodowego** [w:] S. Bieleń (red.), *Rosja w procesach globalizacji*, Aspra-Jr - WDiNP UW, Warszawa 2013, s. 209-239
 7. M. Madej, 2015, **Tactical Efficacy: “Notorious” UCAVs and Lawfare** [w:] S. Barela (ed.), *Legitimacy and drones. Investigating Legality, Morality and Efficacy of UCAVs*, Ashgate 2015, s. 243-271.
 8. M. Madej, 2016, **Militaryzacja pomocy humanitarnej** [w:] P. Grzebyk, E. Mikos-Skuza, *Pomoc Humanitarna w świetle prawa i praktyki*, Scholar 2016, s. 277-297.
 9. M. Madej, 2017, **Militaryzacja pomocy humanitarnej** [w:] A. Bieńczyk-Missala (red.), *Civilian in contemporary armed conflicts: Rafal Lemkin's Heritage*,

Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego (WUW) 2017, s. 89-95 (wersja polska), s. 191-197 (wersja ukraińska), s. 293-299 (wersja angielska) (materiały po konferencji o tym samym tytule we Lwowie, 15-16.X.2015).

c. hasła encyklopedyczne (3)

1. M. Madej, 2014, **Bezpieczeństwo cyberprzestrzeni; Cyberterroryzm; Terroryzm międzynarodowy** [w:] J. Symonides, D. Pyć (red.), *Wielka encyklopedia prawa*. T. 4, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Fundacja "Ubi societas, ibi ius", Warszawa, odpowiednio s. 41-42, s. 64, s. 499-500.

2. Przebieg badań i ich wyniki

a) Aspekt teoretyczny

Jak już wspomniano, po uzyskaniu stopnia doktora habilitant kontynuował badania nad zagrożeniami asymetrycznymi, podjęte jeszcze przy przygotowywaniu rozprawy doktorskiej. W swoich pracach poświęconych temu zagadnieniu, w tym przede wszystkim stanowiącej uzupełnioną i zaktualizowaną wersję rozprawy doktorskiej monografii **Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego**, 2007 (a dodatkowo m.in. w artykułach **Zagrożenia asymetryczne – istota, specyfika, faktyczna ranga strategiczna we współczesnym świecie**, 2009; **Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państwa**, 2009, **Zagrożenia asymetryczne – „nowy” problem bezpieczeństwa międzynarodowego**, 2012) przedstawił on całościową autorską koncepcję odnoszącą się do tego rodzaju zagrożeń. Powstała ona na bazie krytycznej analizy literatury poświęconej zagadnieniu (głównie z państw anglosaskich, gdzie zapoczątkowano badania na ten temat) i została osadzona w szerszym kontekście badań nad bezpieczeństwem, z odwołaniem do modelu jego pojmowania wypracowanym przez tzw. szkołę kopenhaską⁷, zaliczaną przeważnie do konstruktywistycznego nurtu badań nad stosunkami międzynarodowymi, choć wyrastającą z tradycji krytycznych studiów nad bezpieczeństwem. Habilitant wskazywał na słabości pierwotnego rozumienia w literaturze przedmiotu pojęcia zagrożeń asymetrycznych (wiązanym z każdego typu przeciwnikiem stosującym z uwagi na swoją słabość względem oponenta metody walki odmienne od standardowych), a przede wszystkim jego zrelatywizowanie (zakres zagrożeń asymetrycznych zależny był bowiem wówczas od potencjału zagrożonego obiektu – zazwyczaj państwa, inny więc w wypadku np. USA, a inny Polski). Dlatego, dążąc do maksymalizacji praktycznej wartości tej koncepcji do analizy współczesnych problemów bezpieczeństwa, zaproponował, by termin „zagrożenia asymetryczne” wiązać wyłącznie z aktywnością podmiotów pozapaństwowych posługujących się siłą (przemocą) w sposób nieregularny (czyli nie z wykorzystaniem regularnych sił zbrojnych). To pozwalało nadać pojęciu uniwersalny sens (tzn. zobiektywizowany, niezależny od specyfiki podmiotu zagrożonego), a tym samym zwiększyć jego użyteczność do opisu i analizy stanu bezpieczeństwa wszystkich państw, nie tylko największych. Umożliwiło też określenie cech charakterystycznych dla tego rodzaju zagrożeń, a także stworzenie katalogu ich podstawowych kategorii. Objął on w ujęciu habilitanta terroryzm, przestępczość zorganizowaną, a także możliwość wrogiego wykorzystania broni masowego rażenia (BMR) i technologii informatycznych przez podmioty pozapaństwowe, jak i

⁷ Por. B. Buzan, O. Weaver, J. de Wilde, *Security. A New Framework for Analysis*, Boulder 1998.

nieregularne ruchy powstańcze czy partyzanckie (te ostatnie jednak, z uwagi na ich znaczne podobieństwo w charakterze i formach oddziaływania do zagrożeń mających źródło w aktywności państw, pominął w bliższej analizie zawartej w monografii **Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego**, 2007, niemniej poświęcając im uwagę w innym tekście - **Użycie siły przez podmioty pozapaństwowe jako „nowy” problem studiów strategicznych**, 2006). Dodatkowo habilitant rozwinął też siatkę pojęciową i narzędzia analizy odnośnie do każdego – z poczynionym powyżej zastrzeżeniem - z wyróżnionych rodzajów zagrożeń asymetrycznych, wnosząc m.in. wkład w dyskusję o definiowaniu terroryzmu, rozważając specyfikę oddziaływania przestępczości zorganizowanej na bezpieczeństwo państw (w tym akcentując jego wielowymiarowość i kumulatywność, wynikającą z równoczesnego oddziaływania samego aktu przestępstwa, jak i sposobów wykorzystania przez sprawców płynących z niego dochodów), precyzując mechanizmy analizy możliwości użycia BMR przez podmioty nie-państwowe (a zwłaszcza podkreślając konieczność odmiennego traktowania perspektywy wykorzystania przez nie BMR *per se* oraz niekonwencjonalnych materiałów – np. nieprzystosowanych do celów wojskowych toksycznych odpadów).

Najdalej działania zmierzające do pogłębienia koncepcji zagrożeń asymetrycznych poprzez rozwinięcie siatki pojęciowej i aparatu analitycznego do badania ich poszczególnych kategorii habilitant posunął w odniesieniu do zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa państw w cyberprzestrzeni (bezpieczeństwa teleinformatycznego, cyberbezpieczeństwa). Było to wynikiem z jednej strony relatywnej słabości zastanych narzędzi analizy tego zagadnienia, będącej następstwem jego względnej nowości, z drugiej zaś szybkim tempem rozwoju cyberprzestrzeni i technologii teleinformatycznych, a w konsekwencji ich rosnącą rangą w polityce bezpieczeństwa państw. W tym kontekście habilitant podjął próbę ukazania i sprecyzowania specyfiki funkcjonowania państw i innych podmiotów, także w sferze bezpieczeństwa, w cyberprzestrzeni (akcentując jej wagę jako „wyrównywacza sił” – *force equalizer* – wynikającą choćby z utraty istotności części posiadanych przez państwa zasobów, w tym potencjału wojskowego, wraz z przeniesieniem rywalizacji do cyberprzestrzeni, w której np. sprzęt taki jak czołg przestaje być przydatny) (**Bezpieczeństwo teleinformatyczne państwa**, 2009; **Bezpieczeństwo cyberprzestrzeni**, 2014). Prócz tego zaproponował szereg rozwiązań definicyjnych oraz klasyfikacji, w tym propozycje konsekwentnego rozróżniania między cyberterroryzmem (czyli aktywnością o motywie politycznym), cyberprzestępczością (motyw ekonomiczny) i działalnością hakerską (o odmiennej motywacji, przeważnie związanej z indywidualnymi potrzebami psychologicznymi sprawcy, np. chęcią zdobycia uznania i szacunku czy sprawdzenia względnie potwierdzenia wyjątkowych umiejętności) (**Cyberterroryści, cyberprzestępcy i hakerzy**, 2010; **Cyberterroryzm**, 2014).

Studia nad terroryzmem, przestępczością i zagrożeniami asymetrycznymi jako aktywnością podmiotów pozapaństwowych skłoniły habilitanta do podjęcia całościowej refleksji nad kwestią użycia siły w stosunkach międzynarodowych przez tego rodzaju podmioty, co często określane jest jako „prywatyzacja przemocy” (**Użycie siły przez podmioty pozapaństwowe jako „nowy” problem studiów strategicznych**, 2006). Poza już sygnalizowanymi przejawami tego zjawiska, jak terroryzm czy przestępczość, szczególne zainteresowanie habilitanta wzbudził w tym względzie fenomen tzw. prywatnych przedsiębiorstw wojskowych (w sferze bezpieczeństwa). Niezależnie od głównie

empirycznego charakteru tych badań, habilitant, nawiązując w sposób krytyczny do propozycji badaczy z zagranicy (w tym tzw. modelu ostrza włóczni – *tip of the spear* - P. Singera), włączył się w dyskusję o kwestiach definicyjnych (a zwłaszcza relacji między pojęciem prywatnych kompanii wojskowych a przedsiębiorstw działających w sferze szerzej rozumianego bezpieczeństwa, - np. firm ochroniarskich), jak i możliwych kategoryzacjach czy klasyfikacjach w ramach tego zjawiska (**Prywatne przedsiębiorstwa wojskowe – implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego**, 2008; **Prywatyzacja przemocy – fenomen prywatnych przedsiębiorstw wojskowych i jego implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego**, 2012).

Innym zagadnieniem podjętym przez habilitanta w tym aspekcie było zjawisko militaryzacji pomocy humanitarnej, wiążące się zwłaszcza ze sposobami prowadzenia operacji stabilizacyjnych, w tym w celu zwalczania partyzantki czy terroryzmu. W artykule **Militaryzacja pomocy humanitarnej**, 2016, habilitant w zasadzie wprowadza to zagadnienie na grunt polskiej literatury, proponując zarazem jego definicję (jako nadanie pomocy humanitarnej charakteru narzędzia realizacji celów wojskowych w danej operacji, np. zdobycia poparcia lokalnej ludności) oraz model analizy w oparciu o trzy wymiary: normatywny (normy prawne i podstawowe zasady pomocy humanitarnej), operacyjny (swoboda jej realizacji w rejonie konfliktu), w kontekście efektywności (jako środka pomocy humanitarnej).

W pewnej mierze podobny jest jego wkład w aspekcie teoretycznym do badań w Polsce nad wojskowym użyciem bezzałogowych pojazdów latających. W tym wypadku również, będąc jednym z pierwszych polskich autorów podejmujących zagadnienie, wypracował on siatkę pojęciową do jego analizy oraz model jej prowadzenia w kontekście dopuszczalności prawnej takich działań (**Drone War on Terrorism – użycie bezzałogowych pojazdów latających (UAV) w walce z terroryzmem**, 2012).

b) Wymiar empiryczny

Badania habilitanta nad wyłaniającymi się w okresie pozimnowojennym, a zwłaszcza po 2001 r. zagrożeniami i wyzwaniem dla bezpieczeństwa międzynarodowego nakierowane były na zrozumienie oraz uchwycenie istoty tego rodzaju zjawisk, przedstawienie ich najważniejszych przejawów, a następnie przeanalizowanie następstw ich wyłonienia się dla międzynarodowej stabilności i implikacji dla polityk bezpieczeństwa poszczególnych państw, w tym członków NATO i UE. Miały więc one istotny element praktyczny, związany z oceną rangi strategicznej nowych zagrożeń i wyzwań w perspektywie globalnej i regionalnej (zwłaszcza dla państw transatlantyckich), jak i określeniem metod oraz środków przeciwdziałania im, szczególnie w drodze współpracy międzynarodowej.

W odniesieniu do zagrożeń asymetrycznych stosunkowo najwięcej uwagi habilitant poświęcał terroryzmowi. Badał m.in. przyczyny jego intensywnego rozwoju począwszy od końca lat 70. XX w., zwłaszcza zaś w okresie pozimnowojennym, a także czynniki decydujące o jego obecnej specyfice, w tym istotnej roli panislamskich (choć sunnickich) radykalnych ruchów salafistycznych i ideologii dżihadystycznej. Wskazywał przy tym na prymat czynników ekonomiczno-demograficznych i społecznych jako determinujących rozwój terroryzmu w społeczeństwach islamskich (w początkowej fazie głównie spowolnienie

gospodarcze w latach 70. przy jednoczesnej eksplozji demograficznej i sztywnej strukturze społecznej, w późniejszej negatywne następstwa globalizacji przy ciągle wysokim wzroście demograficznym, czego konsekwencją była Arabska Wiosna i nowa fala terroryzmu fundamentalistów). Akcentował jednak też wagę szczególnych wydarzeń historycznych (rewolucja w Iranie, wojna w Libanie, wojny w Afganistanie od 1979 r., interwencja w Iraku oraz Arabska Wiosna). Habilitant badał również inne trendy rozwojowe we współczesnym terroryzmie. Na płaszczyźnie organizacyjnej akcentował m.in. postępującą decentralizację i usieciowienie organizacji terrorystycznych, aż po ich przekształcenie w *de facto* pozbawione czytelnej, trwałej struktury ruchy „podobnie myślących radykałów”, inspirowanych tymi samymi wartościami i ideologiami, ale nie współpracujących operacyjnie, działających wręcz osobno. Zauważał też spadek znaczenia sponsoringu państwowego terroryzmu. W wymiarze operacyjnym natomiast wskazywał na trend ku maksymalizacji ofiar terroryzmu, przejawiający się m.in. w wyborze nieselektywnych metod ataków (rażących przypadkowe ofiary) oraz celów gwarantujących łatwy dostęp i dużą liczbę potencjalnych ofiar (tzw. *soft targets*, np. transport publiczny), a także rosnącej popularności zamachów samobójczych (**Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego**, 2007).

Habilitant podjął też bliższe studia nad współpracą międzynarodową w zwalczaniu terroryzmu po 2001 r., analizując jej ramy prawne i wymiar instytucjonalny oraz koncentrując się na ocenie efektywności rozwiązań przyjętych w tym okresie, w tym środków wojskowych stosowanych przez skupioną wokół USA koalicję antyterrorystyczną, w zwalczaniu tego zjawiska (**Międzynarodowa współpraca w zwalczaniu terroryzmu po 11 września 2001 roku**, 2012). Osobne studium poświęcił rosyjskiej polityce w dziedzinie zwalczania terroryzmu, opisując jej specyfikę i wskazując – niezależnie od znaczenia przypisywanego Rosji w efektywnym współdziałaniu w tym zakresie – na jej w dużym stopniu instrumentalne podejście do przeciwdziałania temu zjawisku z myślą o odbudowie międzynarodowej pozycji od początku XXI w. (**Rosja wobec terroryzmu międzynarodowego**, 2013).

W związku z badaniem współpracy międzynarodowej w dziedzinie walki z terroryzmem pozostaje też opracowanie habilitanta na temat aktualnego stanu walki z rozprzestrzenianiem broni jądrowej, w którym szczególny nacisk położył on na kwestię wpływu nowych, deklarowanych jako służące zapobieganiu terroryzmowi instrumentów przeciwdziałania jej proliferacji (np. *Proliferation Security Initiative* i aktywność w tym względzie G8), na stabilność właściwych reżimów międzynarodowej kontroli zbrojeń i rozbrojenia, w tym NPT (**Zwalczanie proliferacji BMR jako współczesny problem bezpieczeństwa międzynarodowego**, 2012).

Natomiast w wypadku zagadnień cyberbezpieczeństwa empiryczny wymiar badań habilitanta ogniskował się wokół analizy pod kątem strategicznej rangi z perspektywy państw, a więc poziomu stanowionego dla nich zagrożenia zwłaszcza ze strony aktywności podmiotów pozapaństwowych w cyberprzestrzeni. Autor analizował w tym kontekście specyfikę prowadzenia polityki bezpieczeństwa państw w cyberprzestrzeni, akcentując konieczność całościowego podejścia, w tym współpracy publiczno-prywatnej, dla jej powodzenia (**Rewolucja informatyczna – istota, przejawy oraz wpływ na postrzeganie bezpieczeństwa państw i systemu międzynarodowego**, 2009). Prócz tego badał i omawiał

poszczególne kategorie zagrożeń w cyberprzestrzeni (terroryzm, przestępczość zorganizowana, szpiegostwo przemysłowe i polityczne, aktywność hakerów i tzw. hakywistów – politycznych aktywistów działających w sieci). Podkreślał przy tym wciąż faktyczną hipotetyczność najgroźniejszych scenariuszy zagrożeń (w tym brak aktów cyberterroryzmu *sensu stricto*, czyli ataków informatycznych w cyberprzestrzeni powodujących bezpośrednio śmierć jakichś osób) oraz wciąż wyższą, mimo wszystko, rangę zagrożeń ze strony państw, niż podmiotów pozapaństwowych (**Cyberterroryści, cyberprzestępcy i hakerzy**, 2010).

Kolejnym zagadnieniem badanym przez habilitanta w tym obszarze było zjawisko szeroko rozumianej prywatyzacji przemocy, a przede wszystkim rozwój branży prywatnych przedsiębiorstw wojskowych oraz wiążące się z nim wyzwania (ale i szanse) dla stabilności międzynarodowej i bezpieczeństwa. Jego dociekania koncentrowały się wokół ukazania specyfiki rynku tego rodzaju usług oraz podmiotów w nim uczestniczących, jak i odmienności poszukiwanych zdolności wojskowych w zależności od stopnia stabilności i zamożności państwa. Kraje bowiem o względnie sprawnych strukturach państwowych, w tym wojskowych, przeważnie zabiegają o usługi o charakterze logistycznym i szkoleniowym, a głównym tego motywem są względy oszczędnościowe; państwa słabe, pozbawione własnych zasobów wykazują większe zainteresowanie „usługami pola walki”, gdyż starają się w ten sposób znaleźć substytut dla ograniczonych możliwości bojowych własnych sił zbrojnych. Odwołując się przede wszystkim do przykładów użycia PMC w konfliktach wewnętrznych w Afryce w latach 90. XX w (Sierra Leone, Angola), a następnie głównie amerykańskiej praktyki korzystania na dużą skalę z logistycznego wsparcia ze strony kontraktorów prywatnych dla kontyngentów rozmieszczanych w Iraku i Afganistanie po 2001 r., habilitant dokonywał możliwie wszechstronnej oceny rezultatów i następstw tego specyficznego przejawu outsourcingu, uwzględniając aspekt prawny (zwłaszcza w kontekście zgodności działań podmiotów prywatnych z prawem humanitarnym konfliktów zbrojnych), ekonomiczny, polityczny i operacyjny. Wskazywał przy tym na dowiedzioną dotychczasowymi doświadczeniami groźbę naruszeń prawa humanitarnego ze strony kontraktorów w wyniku faktycznie ograniczonej kontroli państwa wynajmującego, jak i goszczącego, nad ich działaniami, a także nierzadko wątpliwą efektywność ekonomiczną z uwagi na nieprzejrzystość kontraktów i ryzyko nadużyć (np. zawyżania kosztów) przy ich realizacji, zwłaszcza w warunkach bojowych. Podkreślał też ryzyko polityczne towarzyszące ich użyciu (możliwość uzależnienia politycznego danego rządu od wsparcia ze strony PMC, groźba strat wizerunkowych w następstwie nadużyć kontraktorów) a także – co ukazały zwłaszcza doświadczenia wojsk USA w Iraku – trudności we współpracy oraz wysoki poziom nieufności i rezerwy przy współpracy sił zbrojnych i PMC już w rejonie rozmieszczenia. Zarazem jednak zauważał, iż przy obecnym poziomie zaawansowania procesu prywatyzacji przemocy należy założyć, iż rynek tego rodzaju usług, przynajmniej w segmencie logistyki i szkoleń, będzie zapewne się rozwijał, co wskazuje na wartość ewentualnego wypracowania w prawie międzynarodowym specjalnych regulacji odnośnie do tego typu podmiotów. (**Prywatne przedsiębiorstwa wojskowe – implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego**, 2008; **Prywatyzacja przemocy – fenomen prywatnych**

przedsiębiorstw wojskowych i jego implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego, 2012)

Habilitant był jednym z pierwszych w Polsce, który podjął badania politologiczne nad użyciem bezzałogowych pojazdów latających w operacjach bojowych, zwłaszcza w kontekście zwalczania z terroryzmem. W swych analizach amerykańskich praktyk wykorzystania tego typu środków walki do zwalczania siatek terrorystycznych głównie w północnym Pakistanie, ale też Jemenie i Somalii (szczególnie intensywnego w latach 2008-2014), autor skoncentrował się na kwestiach prawnej legalności takich działań oraz ich taktycznej i strategicznej efektywności. Wykazał przy tym, iż wbrew potocznemu przekonaniu o wyjątkowości tego środka walki z uwagi na jego specyfikę technologiczną (bezzałogowość i zdalne sterowanie), umacnianemu zresztą przez władze USA i stanowiącego jeden z czynników decydujących o ich użyciu w walce z terroryzmem, faktycznie zastosowanie *stricte* bojowe UAV (tzn. w formie ataków na cele naziemne, a nie obserwacji) należy oceniać w świetle ogólnych standardów prawa humanitarnego i praw człowieka. Okazuje się ono wówczas nielegalne poza sytuacją konfliktu zbrojnego. Jednocześnie wskazywał, iż specyfika techniczna bezzałogowców (w tym m.in. zdolność długotrwałej obserwacji potencjalnego celu) pozwala osiągnąć większą efektywność i precyzję taktyczną ataków (właściwszą selekcję celów i ich skuteczną likwidację), a tym samym daje możliwość ograniczania strat ubocznych (*collateral damage*), czyli zwiększenia humanitarności prowadzonych działań. Zarazem jednak ryzyko związane z sygnalizowanymi nadużyciami prawnymi i możliwością propagandowego wykorzystania ewentualnych błędów, a w konsekwencji groźba radykalizacji społeczeństw doświadczających takich praktyk powodują, iż w ujęciu strategicznym taka metoda walki z terroryzmem okazuje się mało wydajna (**Drone War on Terrorism – użycie bezzałogowych pojazdów latających (UAV) w walce z terroryzmem**, 2012; **Tactical Efficacy: “Notorious” UCAVs and Lawfare**, 2015).

W niemałym stopniu nowatorskie były również studia habilitanta nad zagadnieniem militaryzacji pomocy humanitarnej jako wyzwaniem dla efektywności samej tej pomocy, jak i skuteczności operacji pokojowych czy stabilizacyjnych, w toku których jest ona świadczona, w konsekwencji zaś zdolności społeczności międzynarodowej i poszczególnych państw do budowy bezpieczeństwa międzynarodowego. Analizując przede wszystkim praktyki w tym względzie sił międzynarodowych w toku trwających odpowiednio od 2001 r. i 2003 r. operacji w Afganistanie i Iraku oraz badając je w ramach trzech wskazanych już płaszczyzn (normatywnej, operacyjnej, w kontekście efektywności nakładów), habilitant wskazywał, iż poddanie wsparcia humanitarnego logice operacji wojskowej oraz podporządkowanie jej kierunków i skali dążeniu do sukcesu misji prowadzi do odejścia od podstawowych zasad humanitaryzmu (neutralności i bezwarunkowości pomocy), a w konsekwencji zatarcia różnic między pomocą humanitarną i rozwojową. Następstwem zaś jest spadek efektywności pomocy humanitarnej, przynajmniej jako sposobu pomocy potrzebującym. Co więcej, spadku tego nie równoważy nawet możliwy dzięki militaryzacji pomocy humanitarnej wzrost przeznaczanych na nią nakładów (z reguły łatwiej rządów mobilizować zasoby do celów wojskowych, niż *stricte* humanitarnych) (**Militaryzacja pomocy humanitarnej**, 2016).

B. Europejskie organizacje bezpieczeństwa (inne niż NATO): WPBiO i Grupa Wyszehradzka

1. Dorobek

Funkcjonowanie innych niż NATO europejskich organizacji bezpieczeństwa stanowiło kolejny obszar badawczy habilitanta. Szczególną uwagę w tym kontekście zwrócił na funkcjonowanie Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony UE, jako najważniejszej obok NATO (a dodatkowo do pewnego stopnia z nim powiązanej) struktury współpracy w sferze bezpieczeństwa państw zachodnioeuropejskich.

Na dorobek w tym względzie składa się łącznie 12 pozycji (w tym 2 oryginalnie w języku angielskim, a jedna w polskiej i angielskiej wersji językowej). Wśród nich 9 poświęconych było Wspólnej Polityce Bezpieczeństwa i Obrony UE, w tym cykl 6 artykułów publikowanych rokrocznie od 2012 r. wraz z Marcinem Terlikowskim (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych) w Roczniku Strategicznym:

Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony UE:

a. Artykuły w czasopismach naukowych (5):

1. M. Terlikowski, M. Madej, 2014, **Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony UE – przełom, którego (zgodnie z planem) nie było**, „Rocznik strategiczny 2013/14”, t. 19, s. 85-104 (lista B MNiSW, 8 pkt). Udział habilitanta: **50%**.
2. M. Terlikowski, M. Madej, 2015, **Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony UE w 2014 roku – tętno jeszcze wyczuwalne, ale jak długo?**, „Rocznik strategiczny 2014/15”, t. 20, s. 58-75 (lista B MNiSW, 8 pkt). Udział habilitanta: **50%**.
3. M. Terlikowski, M. Madej, 2016, **Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony – Gra Pozorów**, „Rocznik strategiczny 2015/16”, t. 21, s. 58-77 (lista B MNiSW, 8 pkt). Udział habilitanta: **50%**.
4. M. Terlikowski, M. Madej, 2017, **Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony – Nowa strategia początkiem końca?**, „Rocznik strategiczny 2016/17”, t. 22, s. 55-70 (lista B MNiSW, 8 pkt). Udział habilitanta: **40%**.
5. M. Madej, 2015, **Spóźniony (i krótkotrwały) entuzjizm. Polska wobec Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony w latach 2008-2014**, „Stosunki międzynarodowe – International Relations”, t. 51, nr 2/2015, s. 137-153 (lista B. MNiSzW, 12 pkt).

b. Rozdziały w pracach zbiorowych:

1. M. Terlikowski, M. Madej, 2012, **Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony UE lepiej już było?**, [w:] *Rocznik strategiczny 2011/12*, t. 17, Scholar, Warszawa 2012, s. 247-268. Udział habilitanta: **50%**
2. M. Terlikowski, M. Madej, 2013, **Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony – Czas strategicznego bezładu**, [w:] *Rocznik Strategiczny 2012/13*, t. 18, Scholar, Warszawa 2013, s. 225-246.

- 2a wersja angielska: **Common Security and Defence Policy: A Time of Strategic Disorder**, [w:] *Strategic Yearbook 2012/13*, Scholar, 2013, s. 48-64. Udział habilitanta: **50%** (w obu wersjach językowych).
3. M. Madej, 2013, **Wpływ udziału we Wspólnej Polityce Bezpieczeństwa i Obrony na polską politykę bezpieczeństwa**, [w:] F. Tereskiewicz (red.), *Polska w Unii Europejskiej. Bilans Dekady*, Laboratorium Idei – Prezydencki Program Ekspercki. Kancelaria Prezydenta RP, Warszawa 2013, s. 244-271.
4. M. Madej, 2015, **Spóźniony entuzjasta? Polska wobec Wspólnej (Europejskiej) Polityki Bezpieczeństwa i Obrony** [w:] J. Fiszer (red.), *Dziesięć lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Próba bilansu i nowe otwarcie*, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2015, s. 72-97.

Grupa Wyszehradzka (V4)

a. Redakcja

1. M. Madej (ed.), 2010, **Cooperation on security in Central Europe: Sharing V4 Experience with the Neighboring Regions**, V4 Papers No. 1, Polish Institute of International Affairs, Warsaw (69 s.).

b. Publikacja elektroniczna

1. M. Madej, 2013, **Visegrad Group defense co-operation: what added value for the European capabilities?**, NORDIKA Programme Note No. 19/13, Foundation pour la Reserche Strategique, Paris, June 2013 (12 s.).

Inne

a. Publikacja popularno-naukowa:

1. M. Madej, 2007, **Traktat o Siłach Konwencjonalnych w Europie - geneza, istota, perspektywy**, „Biuletyn PISM”, nr 25 (439)/2007, 5 czerwca 2007 r.

2. Przebieg i wyniki badań

Badając funkcjonowanie Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony habilitant koncentrował swoją uwagę na jej wymiarze operacyjnym, czyli organizowanych w ramach tej polityki misjach poza granicami UE (poświęcone operacjom części artykułów o WPBiO w Roczniku Strategicznym począwszy od 2012 r.). Prezentując w sposób systematyczny w kolejnych edycjach Rocznika ten aspekt aktywności UE, nie tylko omawiał poszczególne misje, ich cele, przebieg i rezultaty, ale również wskazywał na główne tendencje rozwojowe w ich ramach, zarówno co obszaru geograficznego zainteresowania UE, jak i charakteru prowadzonych misji. Pozwoliło mu to wskazać trzy główne, powiązane ze sobą trendy ewolucyjne w operacyjnym wymiarze WPBiO. Obejmują one:

- stopniową koncentrację tego rodzaju aktywności, zwłaszcza w ostatnich latach, na kontynencie afrykańskim (szczególnie w rejonie Sahelu);
- coraz bardziej techniczny i selektywny charakter zaangażowania UE, zbliżającego się w formie do pomocy technicznej świadczonej przez międzynarodowe organizacje wyspecjalizowane takie jak WHO czy MOP (większość obecnie prowadzonych misji WPBiO

polega bowiem na oferowaniu państwu goszczącemu rozmaitych szkoleń, doradztwa, wsparcia merytorycznego, finansowego lub materialnego, a równocześnie UE unika prowadzenia misji z wyraźnym elementem bojowym, rozmieszczając swe siły przeważnie już w fazie pokonfliktowej rozwiązywania sporu, jako narzędzie tzw. *peace-building*);

- swoistą subsydiarność i niesamodzielność misji WPBiO, a więc ich łączenie z aktywnością innych instytucji lub państw (np. NATO w Kosowie, Francji w państwach Sahelu), zazwyczaj pełniących przy tym rolę lidera międzynarodowych zabiegów na rzecz rozwiązania sytuacji.

Pojawienie się takich trendów w rozwoju WPBiO można, w świetle badań habilitanta, tłumaczyć m.in. charakterystyką zasobów UE (ograniczonych w wymiarze militarnym i nie pozwalających na intensywne działania wojskowe, ale zarazem w ogólnym ujęciu umożliwiających bardziej holistyczne podejście, zwłaszcza w fazie pokonfliktowej sporu, z uwagi na istotny komponent cywilny i finansowy). Ważna pozostawała również specyfika strategii i planów wykorzystania tych zasobów (przy czym czynnikiem istotnym w tym względzie jest postrzeganie przez administrację unijną i przynajmniej część rządów państw członkowskich Unii jako potęgi normatywnej, zdolnej promować – także poprzez współpracę i pomoc wojskową – atrakcyjne dla świata zewnętrznego normy i wartości). Niemniej nie można pominąć także znaczenia interesów wpływowych członków (zwłaszcza Francji, ale też innych państw, przeważnie z południa UE).

Obok działalności operacyjnej przedmiotem zainteresowania habilitanta w badaniach nad WPBiO był też – aczkolwiek w mniejszej skali – rozwój zasobów wojskowych UE, proces formowania jej strategii w toku debat międzysojuszniczych (w tym przebieg niedawnej dyskusji nad Europejską Strategią Globalną), rola WPBiO w kształtowaniu wewnętrznego rynku zbrojeniowego w UE oraz nadawaniu kierunku ewolucji europejskim przemysłom obronnym, a także współpraca Unii (WPBiO) z NATO. Odrębny wątek stanowiły analizy polskiej polityki wobec WPBiO. Przy analizie polskiej postawy w tej sprawie habilitant zwrócił uwagę zwłaszcza na ścisłą zależność skali zainteresowania Polski rozwojem WPBiO od stanu współpracy w NATO, co wiązało się z fundamentalnym dla polskiej polityki założeniem o priorytetowej randze Sojuszu, prowadzącym w konsekwencji do rezerwy wobec projektów wyłącznie europejskich, a nie transatlantyckich. Jako łączącą się z tym faktem wskazywał on również inną ciekawą, a ważną prawidłowość polskiej polityki w sprawach WPBiO – swoiste „przesunięcie w fazie” zainteresowania Polski tą platformą współpracy w ramach UE w stosunku do tempa jej rozwoju – początkowo (a więc w okresie względnie szybkiej ewolucji WPBiO w latach 1999-2003) niskiego i nacechowanego obawami zwłaszcza o wpływ na kondycję NATO, rosnącego natomiast w czasie, gdy kooperacja akurat na tej płaszczyźnie przeżywała kryzys lub przynajmniej ulegała spowolnieniu, jak choćby w latach 2008-2009. Zważywszy jednak, że głównym powodem wzrostu entuzjazmu wobec WPBiO były wówczas zapewne wątpliwości co do efektywności Sojuszu, a nie przekonanie o potencjale tej formy współpracy w UE, można uznać, iż faktyczny wpływ Polski na kierunki i intensywność rozwoju tej Polityki był nawet w tym okresie ograniczony (**Spóźniony (i krótkotrwały) entuzjazm. Polska wobec Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony w latach 2008-2014, 2015; Wpływ udziału we Wspólnej Polityce Bezpieczeństwa i Obrony na polską politykę bezpieczeństwa, 2013**).

Natomiast pokłosiem zarówno studiów nad funkcjonowaniem NATO, jak i WPBiO było zainteresowanie habilitanta przebiegiem współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa i

obronności w Europie na poziomie subregionalnym, w tym przede wszystkim w Grupie Wyszehradzkiej (V4), stanowiącej zarówno w ramach NATO, jak i UE, swego rodzaju „regionalną grupę interesu”. Badając i charakteryzując przebieg tej współpracy habilitant poszukiwał przede wszystkim powodów jej bardzo ograniczonej efektywności jako narzędzia budowy bezpieczeństwa swych członków (zarówno jako instrumentu autonomicznego, jak i „subregionalnej frakcji” w ramach NATO czy UE). W tym celu w opracowaniu **Visegrad Group defense co-operation: what added value for the European capabilities?**, 2013, porównał funkcjonowanie V4 oraz NORDEF – subregionalnej płaszczyzny kooperacji państw nordyckich w sferze obronności, ocenianej jako najwydajniejsza forma tego rodzaju współpracy w Europie. Na podstawie tego porównania habilitant uznał, że niepowodzenia V4 w sferze obronności mają swe źródła głównie w czynnikach obiektywnych (m.in. zróżnicowanie uczestników pod kątem wielkości populacji, gospodarek i budżetów obronnych, ale też kulturowe oraz w wymiarze historycznych doświadczeń). Niemniej duże znaczenie miały również rozbieżności ich interesów geopolitycznych, powstałe częściowo w wyniku odmiennego położenia geograficznego, ale w większej mierze w konsekwencji wyborów kierunków i priorytetów polityki zagranicznej, co najlepiej ilustrują różnice postaw państw wyszehradzkich wobec Rosji. To zaś prowadziło habilitanta do sceptycznych ocen perspektyw dalszej współpracy Grupy Wyszehradzkiej w sferze bezpieczeństwa i obrony.

C. Polska polityka bezpieczeństwa

1. Dorobek

Ostatnim odrębnym, choć znacząco powiązanim z pozostałymi obszarem dociekań habilitanta są zagadnienia wiążące się z polską polityką bezpieczeństwa. Na ten wymiar jego naukowej aktywności składa się 6 publikacji – artykułów w czasopismach naukowych (4, z czego 3 w polskiej i angielskiej wersji językowej) oraz rozdziałów w pracach zbiorowych (2, w tym jednej w polskiej i angielskiej wersji). Dodatkowo mieści się w nim również jedna recenzja (w dwóch wersjach językowych) oraz jedno opracowanie popularno-naukowe (po angielsku), a także wskazywane już wcześniej publikacje poświęcone polskiej polityce w i wobec poszczególnych europejskich instytucji bezpieczeństwa – NATO (6 opracowań) oraz Unii Europejskiej (WPBiO – 3 pozycje).

a. Artykuły w czasopismach naukowych

a1. Artykuły

1. A. Zdrada, P. Sasnal, M. Madej, M. Terlikowski, Ł. Kulesa, 2008, **Konsekwencje wycofania Polskiego Kontyngentu Wojskowego z Iraku dla polskiej polityki zagranicznej**, „Polski Przegląd Dyplomatyczny”, nr 1(41)/2008, s. 33-52 (lista B MNiSW, 6 pkt – 2010).
Udział habilitanta: **20%**.
2. M. Madej, 2008, **Polityka bezpieczeństwa Polski (wymiar polityczno-wojskowy)**, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 2008”, PISM, Warszawa 2008, s. 53-81 (lista B MNiSW, 2 pkt – 2010).

- 2a. wersja angielska: M. Madej, 2009, **The Political and Military Aspects of Poland's Security Policy**, Yearbook of Polish Foreign Policy 2008, PISM, Warszawa 2009, s. 50-79.
3. M. Madej, M. Terlikowski, 2009, **Polityka bezpieczeństwa Polski – wymiar polityczno-wojskowy**, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 2009”, PISM, Warszawa 2009, s. 43-71 (lista B MNiSW, 2 pkt – 2010)
- 3a wersja angielska: M. Madej, M. Terlikowski, 2010, **The Political and Military Aspects of Poland's Security Policy in 2008**, PISM, Warszawa 2010, s. 41-67.
Udział habilitanta: **60%** (w obu wersjach językowych).
4. M. Madej, 2011, **Polityka bezpieczeństwa Polski – wymiar polityczno-wojskowy**, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 2010”, PISM, Warszawa 2011, s. 55-77 (lista B MNiSW, 2 pkt – 2010).
- 4a. wersja angielska: M. Madej, 2012, **The Political and Military Dimension of Polish Security Policy**, Yearbook of Polish Foreign Policy 2010, PISM, Warszawa 2012, s. 43-73 (e-book).
- a2. Recenzja**
1. M. Madej, 2008, **J. Czaputowicz (red.), Polityka Zagraniczna Polski**, PISM 2008, „Sprawy międzynarodowe” nr 3/2008, s. 114-117 (lista B MNiSW, 12 pkt).
- 1a. wersja angielska: **Jacek Czaputowicz (ed.): Polityka zagraniczna Polski. Unia Europejska—Stany Zjednoczone—sąsiedzi (The Foreign Policy of Poland. The European Union—the United States—the Neighbors)**, Polish Quarterly of International Affairs, No. 3/2008, s. 119-122.
- b. Rzeczy w pracach zbiorowych:**
1. M. Madej, 2007, **Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego**, [w:] S. Bieleń (red.), *Polska w stosunkach międzynarodowych*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2007, s. 33–53.
2. M. Madej, 2010, **Polska w walce z terroryzmem międzynarodowym**, [w:] S. Bieleń (red.), *Polityka zagraniczna Polski po wstąpieniu do NATO i do Unii Europejskiej. Problemy tożsamości i adaptacji*, Difin, Warszawa 2010, s. 337-358
- 2a wersja angielska: M. Madej, 2011, **Poland in the fight against international terrorism** [w:] S. Bieleń (red.), *Poland's Foreign Policy in the 21st Century*, Difin, Warsaw, 2011, s. 339-361.
- c. Inne – publikacja elektroniczna**
1. M. Madej, 2009, **Obama's missile defense rethink: The Polish reaction**, „The Bulletin of Atomic Scientists”, 30 September 2009 r. <http://thebulletin.org/obamas-missile-defense-rethink-polish-reaction>.

2. Przebieg i wyniki badań

Wśród publikacji należących do tego nurtu badań habilitanta największą część stanowią opracowania natury ogólnej, w których starał się on całościowo przedstawić w danym okresie uwarunkowania, założenia i główne kierunki oraz formy aktywności w ramach tej polityki. Tego typu opracowaniami był swoisty mini-cykl 3 publikacji zamieszczonych w Rocznikach Polskiej Polityki Zagranicznej dla lat 2008-2010 (oraz ich edycjach anglojęzycznych). Habilitant omawiał w nim kolejno kontekst realizacji polskiej polityki bezpieczeństwa w danym roku, jej podstawowe uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, założenia (na bazie corocznych wystąpień programowych ministrów spraw zagranicznych w parlamencie), następnie zaś kluczowe przedsięwzięcia w ramach głównych kierunków tej polityki: transatlantyckiego (w tym w relacjach z USA), europejskiego (UE i inne instytucje regionalne) oraz globalnego (ONZ, reżimy kontroli zbrojeń i rozbrojenia). Na tej podstawie formułował oceny efektywności działań polskiej dyplomacji w sferze bezpieczeństwa oraz prognozował możliwe kierunki jej dalszej ewolucji.

Do publikacji natury ogólnej należy też opracowanie **Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego**, 2007, w którym habilitant w sposób syntetyczny przedstawił aktywność Polski w ramach głównych instytucji bezpieczeństwa międzynarodowego (ONZ i innych struktur globalnych oraz w wymiarze transatlantyckim – NATO), a także obszerna recenzja pracy zbiorowej pod red. J. Czaputowicza **Polityka zagraniczna Polski. Unia Europejska—Stany Zjednoczone—sąsiedzi** (2008).

Natomiast pozostałe opracowania w tym obszarze miały charakter szczegółowy, dotycząc wybranych aspektów polskiej polityki bezpieczeństwa. Prócz omawianych już przy okazji prezentacji innych obszarów zainteresowań badawczych habilitanta prac poświęconych polskiemu zaangażowaniu i interesom w poszczególnych strukturach międzynarodowych (NATO, UE/WPBiO, V4), do grupy tej należą artykuły odnoszące się do polskiej aktywności ekspedycyjnej (**Konsekwencje wycofania Polskiego Kontyngentu Wojskowego z Iraku dla polskiej polityki zagranicznej**, 2008) czy współpracy z USA w ramach projektu obrony przeciwrakietowej (**Obama's missile defense rethink: The Polish re action**, 2009). Wśród nich zaś na szczególną uwagę zasługuje poświęcony polskiemu wkładowi w międzynarodową walkę z terroryzmem po 2001 r. rozdział **Polska w walce z terroryzmem międzynarodowym**, 2010. Habilitant szczegółowo omawiał w nim motywy znaczącego zaangażowania Polski – państwa relatywnie mało doświadczonego przez terroryzm - we współpracę w tym względzie, co prowadziło go do tezy o instrumentalnym podejściu do kwestii walki z tym fenomenem i chęci realizacji tą drogą innych celów polityki bezpieczeństwa (głównie zacieśnienia więzów z USA). Właśnie tę instrumentalizację, jak i ograniczoność polskich zasobów, wskazywał przy tym jako czynniki decydujące o specyfice polskiej polityki wobec terroryzmu oraz jej koncentracji na wojskowym wymiarze (misje w Iraku i Afganistanie), jak i skłaniające do włączenia się w kierowaną przez USA antyterrorystyczną współpracę tajnych służb, w tym działania pozaprawne (problem tajnych więzień CIA w Polsce). Na tej podstawie krytycznie ocenił faktyczną efektywność polskiego zaangażowania w międzynarodową walkę z terroryzmem, zarówno w kontekście przeciwdziałania temu zjawisku, jak i realizacji w ten sposób innych celów i interesów polskiej polityki bezpieczeństwa, w tym umacniania więzi z USA oraz polskiej pozycji w NATO.

D Inne

Dodatkowo habilitant opublikował kilka prac spoza głównych nurtów swych zainteresowań badawczych. Jedną z nich był artykuł **Security Studies in Context of International Relations – Child, Cousin or Just Close Neighbour?**, 2013, w którym podjął on rozważania nad usytuowaniem badań nad bezpieczeństwem (*security studies*) w ramach dyscypliny nauk o polityce i subdyscypliny w postaci nauki o stosunkach międzynarodowych. Autor przeprowadził w nim wnikliwą, choć z oczywistych względów syntetyczną analizę historycznej ewolucji badań nad bezpieczeństwem, od ich niemal wyłącznej koncentracji na polityczno-wojskowym wymiarze w formule zimnowojennych studiów strategicznych (*strategic studies*) przez rozszerzenie obszaru zainteresowań o wyzwania pozamilitarne oraz niepaństwowe po zakończeniu zimnej wojny i wyłonienie się kategorii *security studies* po konstruktywistyczną z ducha orientację większości współczesnych badaczy na formowanie pola bezpieczeństwa poprzez proces sekurytyzacji. Na tej podstawie uznał, iż badania nad bezpieczeństwem zyskały pewną autonomię w ramach nauk o polityce i o stosunkach międzynarodowych, sceptycznie jednak odnosząc się do postulatów traktowania ich jako osobnej dyscypliny, czyli tzw. sekurytologii (choćby z uwagi na brak odmienności metodologicznej).

W pozostałych opracowaniach nie należących do żadnego z głównych nurtów badawczych habilitanta podejmował on takie kwestie jak rozwój chińskiej marynarki wojennej w XXI wieku jak wyznacznika potęgi ChRL (**Czynnik morski i rola marynarki wojennej w polityce bezpieczeństwa**, 2006) czy problematyka cywilnej demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi (**Sposób na Guliwera**, 2011).

